

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**OKUL SPORLARINDA, FUTBOL BRANŞINDA
AKTİF OLAN SPORCULARDA SPORTMENLİK
DAVRANIŞLARI İLE EMPATİK EĞİLİM
DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ:
Şırnak İli Örneği**

Veysi ÜSTEK

YÜKSEK LİSANS

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi. Mihraç KÖROĞLU

Haziran-2023
BATMAN

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAYI

Veysi ÜSTEK tarafından hazırlanan “Okul Sporlarında, Futbol Branşında Aktif Olan Sporcularda Sportmenlik Davranışları ile Empatik Eğilim Düzeyi Arasındaki İlişki: Şırnak İli Örneği” adlı tez çalışması 15/06/2023 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Cengiz TAŞKIN

.....

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mihraç KÖROĞLU

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nuri Muhammet ÇELİK

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Osman PAKMA

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Veysi ÜSTEK
15.06.2023

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ OKUL SPORLARINDA, FUTBOL BRANŞINDA AKTİF OLAN SPORCULARDA SPORTMENLİK DAVRANIŞLARI İLE EMPATİK EĞİLİM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: Şırnak İli Örneği

Veysi ÜSTEK

**Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı**

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mihraç KÖROĞLU

2023, 66 Sayfa

Jüri:

**Dr. Öğrt. Üyesi Mihraç KÖROĞLU
Dr. Öğrt. Üyesi Nuri Muhammet ÇELİK
Prof. Dr. Cengiz TAŞKIN**

Bu araştırmanın amacı okul sporlarında mücadele eden futbolcuların sportmenlik davranışları ve empati düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca bu çalışmada katılımcıların sportmenlik davranışları ve empati düzeylerinin, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş, branşı yapma süresi ve sporculuk düzeyleri açısından incelenmesi de amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni Şırnak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (GSİM)'ne bağlı okul sporlarında futbol oynayan lisanslı 1091 sporcu, örneklem ise bunlar arasından gönüllülük esasına göre seçilen 500 katılımcıdan meydana gelmiştir. Araştırmada verileri elde etmek için katılımcılara demografik bilgi formu, çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği ve spor ortamında empati ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 26.0 programından yararlanılmış olup betimleyici istatistiklerin ardından, verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir. Verilerin normal dağıldığının anlaşılması üzerine, bağımsız iki grup ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız gruplar t-testi, ikiden fazla grupların analizinde ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve sürekli değişkenler arasındaki ilişki düzeylerini belirlemek için Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir. Verilerin analiz sonuçlarında cinsiyet değişkenine göre SOE ölçeği “Sporda Bilişsel Empati” ve ÇBSY ölçeği “Rakibe Saygı” alt boyutlarında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Eğitim durumu değişkenine göre ise, ÇBSY ölçeği “Kurallara ve Yönetime Saygı” ve “Rakibe Saygı” alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Futbol oynama değişkenine göre de her iki ölçeğe sadece “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutu hariç bütününde anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Spor yaşı değişkenine göre çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği alt boyutlarının spor yaşı değişkenine göre anlamlı fark vardır. Araştırma sonucunda okul sporları futbol müsabakalarında mücadele eden küçük, yıldız ve genç yaş grubundaki sporcularda empati yapabilmenin, sportmen davranışlar sergilemesinde olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Empati, Futbol, Spor, Sportmenlik.

ABSTRACT

MS THESIS

THE RELATIONSHIP BETWEEN SPORTSMANSHIP BEHAVIORS AND THE LEVEL OF EMPATHIC TENDENCIES OF ATHLETES ACTIVE IN SCHOOL SPORTS AND FOOTBALL BRANCH: Şırnak Province Example,

Veysi ÜSTEK

**The Graduate Education Institute Of Batman University
Physical Education and Sports Department**

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Mihraç KÖROĞLU

2023, 66 Pages

Jury
Advisor Mihraç KÖROĞLU
Asst. Prof. Dr. Nuri Muhammet ÇELİK
Prof. Dr. Cengiz TAŞKIN

The aim of this research is to examine the relationship between the sportsmanship behaviors and empathy levels of football players who compete in school sports. In addition, in this study, it was also aimed to examine the sportsmanship behaviors and empathy levels of the participants in terms of gender, education level, age, duration of the branch and sportsmanship levels. The universe of the research consisted of 1091 licensed athletes playing football in school sports affiliated to Şırnak Provincial Directorate of Youth and Sports (GSİM), and the sample consisted of 500 participants selected on a voluntary basis. Demographic information form, multidimensional sportsmanship orientation scale and empathy scale in sports environment were applied to the participants in order to obtain the data in the study. SPSS 26.0 program was used in the analysis of the data, and after the descriptive statistics, the conformity of the data to the normal distribution was tested. Upon understanding that the data were normally distributed, independent groups t-test was used to compare the means of two independent groups, and one-way analysis of variance (ANOVA) was used in the analysis of more than two groups, and Pearson Correlation Analysis was used to determine the level of relationship between continuous variables. The significance level was accepted as 0.05. In the results of the analysis of the data, significant differences were found in the sub-dimensions of the SOE scale "Cognitive Empathy in Sports" and the "Respect for the Competitor" scale according to the gender variable. According to the variable of educational status, a significant difference was found in the sub-dimensions of "Respect for Rules and Management" and "Respect for the Competitor" of the CBSY scale. According to the variable of playing football, significant differences were found in both scales, except for the "Commitment to Responsibilities in Sports" sub-dimension. According to the sports age variable, there is a significant difference in the sub-dimensions of the multidimensional sportsmanship orientation scale compared to the sports age variable. As a result of the research, it has been determined that being able to empathize in young, star and young age group athletes who compete in school sports football competitions has positive effects on displaying sportsmanship behaviors.

Keywords: Empathy, Football, Sportsmanship, Sport.

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimime başladığım günden itibaren, çalışmalarımın her aşamasında yanımda olduğunu hissettiren, çok yoğun olduğu dönemlerde bile bana vakit ayıran, desteğini hiç esirgemeyen tez danışmanım olan Dr. Öğr. Üyesi Mihraç KÖROĞLU' na sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, desteklerini esirgemeyen Şırnak Gençlik ve Spor İl Müdürü Abdullah AYAR'a, Şırnak üniversitesi Öğr. Grv. Sekvan YİMEZ' e, değerli dostlarım Selim BUĞA ve Nazmi DUYGU' ya sonsuz teşekkür ediyorum. Son olarak tüm bu süreçte her zaman desteklerini hissettiğim sevgili eşim Leyla'ya, kızım Helbest'e ve oğlum Mirhan'a atfederim.

Veysi ÜSTEK

Batman-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.2. Araştırmanın Problem Durumu	2
1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri	2
1.3. Araştırmanın Sayıltıları.....	2
1.4. Araştırmanın Sınırlıkları	2

II. BÖLÜM

2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI

2.1. Sportmenlik	3
2.2. Empati.....	5
2.2.1. Empati Duygusunun Tarihçesi.....	5
2.2.2. Empatinin Önemi	6
2.2.3. Empati Gelişimi	6
2.2.4. Empati Bileşenleri.....	9
2.2.5. Empati Türleri.....	10
2.2.6. Empati İle Karıştırılan Kavramlar.....	11
2.2.7. Empati Kuramları.....	13
2.2.8. Empati Modelleri	13
2.2.9. Empatik Eğilim ve Empatik Beceri.....	19
2.2.10. Sporda Empati.....	20
2.3. İlgili Çalışmalar	21

2.3.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar.....	21
2.3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	22

III. BÖLÜM

3. MATERYAL ve YÖNTEM	24
3.1. Araştırmanın Modeli ve Türü.....	24
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	24
3.3. Veri Toplama Araçları	25
3.4. İşlem/Süreç.....	26
3.5. Verilerin Analizi.....	26

IV. BÖLÜM

4.BULGULAR.....	28
5.TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER	33
KAYNAKLAR	44
EKLER.....	52
Ek-1.....	52
Ek2	53
Ek-3.....	54
Ek- 4.....	55
ÖZGEÇMİŞ	57

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Sporcuların Demografik Bilgilerine Göre Dağılımları	23
Tablo 3.2. Ölçeklere Ait İstatiksel Tanımlayıcı ve Normallik Testi Bilgileri	25
Tablo 4.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Spor Ortamında Empati ve Çok Boyutlu Sporda Yönelim Ölçeklerine ve Alt Boyutlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T testi Sonuçları	27
Tablo 4.2. Katılımcıların “Eğitim Durumu” Değişkenine Göre Çok Boyutlu Sportmenlik ve Çok Boyutlu Sporda Yönelim Ölçeklerine ve Alt Boyutlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T testi Sonuçları	27
Tablo 4.3. Katılımcıların “FİS” Değişkenine Göre Spor Ortamında Empati Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	28
Tablo 4.4. Katılımcıların “FİS” Değişkenine Göre Çok Boyutlu Sporda Yönelim Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	28
Tablo 4.5. Katılımcıların “SYK” Değişkenine Göre Spor Ortamında Empati Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	29
Tablo 4.6. Katılımcıların “SYK” Değişkenine Göre Çok Boyutlu Sporda Yönelim Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	30
Tablo 4.7. Katılımcıların Yaş, SOE ve ÇBSY Ölçek Puanları Arasında Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	31

I BÖLÜM

1.GİRİŞ

İnsanoğlu yaşam süresince farklı farklı amaçlar için savaşmış ve bu amaçlarını başarmak için de bazen toplumca kabul görmüş kuralları çiğneme eğiliminde olmuştur. Kuralların çiğnemesine neden olan davranışlar takdir görme ihtiyacı mı yoksa kazanma azmi midir? Öfkenin de etkisiyle ortaya çıkan sportmenlik dışı davranışlar bu sorular kapsamında açıklanabilir (Çavdar, 2009, s.100-115). Uygar toplumlarda sporun sosyal hayattaki etkisini inkâr etmek imkânsızdır. Spor faaliyetleri kişinin beden ve ruh sağlığını iyileştirmenin yanı sıra karakter kararlılığı, saygı, ahlaki erdemler gibi olumlu davranışların şekillenmesine de yardımcı olur. Spor sadece spor oyunları ve fiziksel aktiviteler olarak düşünmek yanlıştır. Spor insanların sadece fiziksel gelişimlerine değil aynı zamanda psikolojik ve sosyal gelişimlerine de katkı sağlar. Özellikle sportif faaliyetlerin sosyal karakter oluşumuna katkısı oldukça fazladır. Bu açıdan spor etkinliklerinde etik davranış, toplumun karakter inşasında büyük önem taşımaktadır (Soygüden, 2019, s.60-72). Spor, bireyleri ahlaki değerlere ve toplum yanlısı davranışlara teşvik etse de çok sayıda araştırma gösteriyor ki spor faaliyetleri tek başına yeterli olmamaktadır (Djordjic, 2019). Günümüzün modern toplumunda, maddi değerler hızla manevi değerleri geride bırakmaktadır. Maalesef toplumda görmek istediğimiz doğru davranışlar gün geçtikçe azalmaktadır. (Soygüden, 2019, s.60-72). Sporda performansa bağlı maddi kazançlar popüler oldukça bazı sporcular sportmenlik ruhuna aykırı davranışlara itibar etmeye başlamışlardır (Zanc ve Lupu, 2009, s.359-360). Spor, katılımcıların fiziksel ve sözlü olarak etkileşime girdiği doğal ve sosyal bir ortam olup adaleti, sportmenliği, takım bağlılığını, takım çalışmasını, takım arkadaşlarıyla işbirliğini, danışmanlığı, ahlaki çatışmayı teşvik eder. Sorunlara çözüm bulmak. Yukarıda bahsedilen sporun ruhuna aykırı saldırgan tavırlar ve saygısız davranışlar artmakta ve bu durum insanların sporun asıl amacından sapmasına, spora ve sporculara karşı olumsuz düşüncelere ve ön yargılara sahip olmasına neden olmaktadır (Akt: Duygu, 2022, s. 70).

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada amaç, farklı eğitim seviyelerindeki öğrencilerin bir spor ortamında futbol oynarken empatik yetenekleri ile sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Ayrıca çalışmada, spor ortamındaki empati becerilerinin sportmenlik davranışlarını sergilemelerinde ne derecede etkili olup olmadığının çeşitli değişkenler aracılığı incelenmesi hedeflenmiştir. Günümüzde gerek ekonomik gerekse psikolojik sebepler yüzünden müsabaka ya da maç sırasında sportmenlik davranışların ortaya çıkmasında sorunlar yaşanmaktadır. Küçük, yıldız ve genç yaş gruplarında yer alan sporcularda empati yapabilmenin rakip sporcuya sportmenlik davranışlar sergilemekteki olumlu etkisi; daha erken yaşta empati yapabilmenin yetişmekte olan yeni sporcuların gelişimine olan etkisi araştırmamızın önemini ortaya koyacaktır. Bu bağlamda araştırmamız literatüre katkı sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Problem Durumu

Futbol oynayan sporcuların sportmenlik davranışları ve empatik eğilim düzeyleri arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?

1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Futbol oynayan sporcuların sportmenlik davranışları, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, futbol oynama süresi, sporcu yaş kategorileri değişkenleri açısından bir ilişki bulunmakta mıdır?
2. Futbol oynayan sporcuların empatik eğilim düzeyleri, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, futbol oynama süresi, sporculuk yaş kategorileri değişkenleri açısından bir ilişki bulunmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya katılan sporcuların verdikleri yanıtların içtenlikle ve gerçek görüşlerini yansıtacağı varsayılmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırma Şırnak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü bünyesinde yapılan okulsporları futbol müsabakalarında mücadele eden sporcular ile sınırlandırılmıştır.

II. BÖLÜM

2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI

2.1. Sportmenlik

İnsanların bedensel, mental ve psikolojik gelişimine katkı sağlaması beklenen spor ayrıca sporda etik dışı davranışların öğrenilmesi ve gösterilmesi için bir platform haline gelmektedir. Bu sporların yapılmasıyla birlikte sporun ruhuyla ilişkilendirilen ana tutum ve davranış biçimleri giderek solmuş ve “ne olursa olsun kazanma” düşüncesi ön plana çıkmıştır. Ne yazık ki profesyonel alanda bir ölçüde kabul edilebilir olan bu durum, kural ihlallerinin bile ahlaki açıdan değil taktiksel olarak değerlendirildiği okul sporlarında da benzer bir eğilim gösterdiği belirtilmiştir (Yıldıran, 2005, s. 3-16). Fakat bu olumuz düşüncelere rağmen sporda sportmenlik günümüzde gelişerek “fair-play olarak anılmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Tüm dünyada çoğunlukla bilinen anlamda İngilizce deyim olan fair play'in "sporda centilmen davranış" anlamına geldiği bilinmektedir (Pehlivan, 2004, s. 49-53). Fair Play ile anlatılmak istenen kavramlar sportmenlik de dahil olmak üzere, dürüstlük, cesaret, sabır, özdenetim, özgüven, saygısızlık etmeme, başkalarının fikirlerine ve doğrularına saygı, nezaket, kibarlık, asalet, vakar, ortaklık ve cömertliktir. Yalnız sporda fair-play kavramı, ülkemizde daha çok sportmenlik terimi olarak kullanılmaktadır. Uluslararası Sportmenlik Derneği, sportmenlik ilkelerini çocuk oyunlarından uluslararası yarışmalara kadar hayatın her alanına yaymak için 1926 yılında kurulmuştur. Sportmenliği geliştirmek için sekiz ilke geliştirmiştir. Bunlar şöyledir:

1. Branşa koyulan kurallar ile uyum içinde olun.
2. Müsabaka sırasında dahli olan herkesle aranızda bir bağ oluşturun.
3. Kendinizi iyi bakın, form tutun ve sağlıklı olmak için çabalayın.
4. Kontrol edebileceğiniz seviyede öfkenizi tutun.
5. Müsabaka sırasında şiddetten uzak durun
6. Kazandığınızda abartılı sevinç gösterilerinden kaçınm
7. Yenilgi alabileceğinizi de göz önünde bulundurun ve motivasyonunuzu düşürmeyin.
8. Sağlıklı bir vücut için ruh sağlığınızı koruyun ve yeni fikirlere açık olun (Keating, 2007, s.141-152).

Sporun özünü savunan olimpik ideallere göre önemli olan yarışı kazanmak değil, yarışa katılmaktır (Toohey ve Veal, 2000, s. 348). Yunanlılar sporu bir meslek ve spordaki profesyonelliğin bir yansıması olarak gördüklerinde sporda fair-play kavramı gerilemeye başladı, bu da sporcular arasında yolsuzluğa, oyunlarda gizli anlaşmalara, para kazanma ve kaybetmeye ve daha fazlasına yol açtı. Bu durum başarı için sporcuları aşırı derecede zorlamaya başlamış, bu da onları para ve çıkar için her şeyi yapabilen insanlar haline getirmiştir (Erdemli, 1996, s. 236). Herhangi bir medeni rekabette sporcu, rakiplerin varlığını dikkate almalıdır. Dayanışma, rakipsiz spor ve mücadele olmayacağından, birbiriyle mücadele edenlerin birbirlerini rekabetin varoluş nedeni olarak görmeleri ile sağlanır (Erdemli, 2008, s. 141). Bu nedenle, sporun ve rekabetin doğasını anlayanların, rekabette gereksiz başarıya karşı kendilerini korumaları önemlidir (Simon, 1991, s. 229). Bu nedenle, modern sporun ortaya çıkışından bu yana, atletik erdemlere (fair play) ve sportmenliğe öncelik verilmiştir, ancak spor yapanlar bunların önemini tam olarak anlamamaktadır (David, 2005, s. 352). Günümüzde sporlar profesyonel ya da amatör olarak yapılmaktadır. Amatör sporun amacı katılım, formda kalmak, güçlü olmak, rahatlamak, eğlenmek, eğlenmek ve sosyal etkileşimlere katılmaktır (Sessions, 2004, s. 47-59). Her halükarda, zafer duygusuyla yapılan sporlar, sporcuları amaçlarına ulaşmak için spor dışı yollara sürükleyebilir (Vallerand ve Losier, 1994, s. 229-245). Spor profesyonel amaçlarla yapıldığında sportmenlik dışı davranışların gelişmesine yol açar (Hon, 1994, s. 70-73). Öte yandan spor eğitimcileri, sporun karakter oluşumuna önemli bir katkı yapmasından gurur duymaktadırlar (Shields ve Bredemeier, 1995, s. 288).

Gürpınar (2009, s. 194), altyapı sporcularının sportif davranış sergilemeleri için spor antrenörleri tarafından yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiş, altyapı ve okul oyunlarında sporculara sportmenliği teşvik edici uygulamaların yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Sportif yönelimin kültürler arasında farklılık gösterebileceği düşüncesinden hareketle, bu farklılıkların yoğun yaşandığı aileler ile beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörler, genç sporcuların kariyerlerini planlamak ve sporcunun karakter gelişimini izlemek için yapılmayı planladığımız bu tür çalışmalardaki bilgilerden yararlanabilirler. (Gürpınar ve Kurşun, 2013, s. 171-176).

2.2. Empati

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu yüzden bütün hayatı boyunca başka insanlar ile iletişim kurma ihtiyacı duyacaktır. Bu ihtiyaç doğrultusunda iletişim kurmak isteyen birey duygu, düşünce ve taleplerini karşısındaki kişiye iletme ve anlaşılma ister (Gürtunca, 2013, s. 97). Bireylerin etkili bir iletişim kurma sürecinde en önemli unsurlardan birisi de empatidir (Toy, 2007, s. 153).

Empati kavramı psikoloji ve psikiyatri alanları başta olmak üzere birçok alanda adından sık sık söz edilen bir kavramdır. Özellikle gelişim psikolojisi, klinik ve sosyal psikoloji, iletişim psikolojisi gibi birçok alanın araştırmalarında temel oluşturmaktadır (Vural, 2008, s. 97).

Empati, bireyin kendisini başka bir kişinin yerine koyması, onun duygu ve düşüncelerini tam ve doğru olarak anlaması olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2006, s. 363).

Empati, bir başka bireyin duygusal durumunu temel alan ve karşısındaki bireyin duygusuna benzer bir şekilde tepkiler ortaya koyan duygu olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve Strayer, 1990, s. 416). Başka bir tanımda ise empati, bireyin hislerini sezmek ve o bireyin düşüncelerini, güdülerini bilinçli bir şekilde anlamak olarak tanımlanmıştır (Cotton, 2001, s. 13).

Arnold ve Boggs (1999, s. 547) ise empati tanımı bireyin başka bir kişinin duygularını algılayabilme ve anlama yeteneği olarak yapmışlardır.

2.2.1. Empati Duygusunun Tarihçesi

Empati kavramının tarihçesi incelendiğinde dilimize Fransızcadan geçtiği belirtilmekle birlikte sözcüğün kökeninin Eski Yunancaya dayandırıldığı söylenmektedir. O dönemlerde empati kelimesi fiziksel etki, özel ilgi ve duygu anlamlarında kullanılmaktaydı (Filiz, 2009, s. 137). Kültürümüzde uzun yıllar öncesinde özgecilik veya diğerkâmlık olarak karşısındaki kişi ile aynı olmak, yandaş olmak anlamlarında kullanılmaktaydı (Tarhan, 2016, s. 336). Empati kavramının literatüre kazandıran isim ise Alman Theodor Lipps olarak belirtilmiştir (Alçay, 2009, s. 259).

Empati ilk olarak 1897 yılında Theodor Lipps tarafından içinde hissetme kelimesine benzetilerek ek olarak kullanılmaya başlamıştır. Empati sözcüğünün kökü eski Yunancaya dayanmaktadır. Empatheia ifadesinin anlamı em (iç, içinde) ve patheia (algılama) köklerinden türeyerek oluşmuştur (Basch, 1983, s. 101-126).

Empati kavramı 1920'lerden itibaren yaygın bir şekilde hem karakter analizcileri hem de psikoterapistler tarafından kullanılmıştır. Uzun yıllar boyunca empati kavramı literatürde varlığını korumuştur. 1960'lı yıllarda artık empatinin zihinsel boyutuna ek olarak duyuşsal boyutunun da incelenmeye başladı görülmektedir. Bir sonraki ilerleme de ise 1970 sonrasında empati kavramı için artık zihinsel ve duyuşsal olarak karşıdaki kişiyi anlamaya ek olarak geri dönüt vermenin üzerinde durulmuş ve önemli olduğu belirtilmiştir (Ural, 2010, s. 103).

2.2.2. Empatinin Önemi

Empati, bireyler arasındaki karşılıklı iletişimi, anlaşılmayı kolaylaştıran ve bireylerin birbirleri ile samimiyetini geliştiren önemli bir beceridir (Dökmen, 2013). Ayrıca empatinin olduğu bir iletişimde birey diğer kişiler tarafından daha iyi anlaşıldığını ve kendisinin önemli olduğunu düşünür. Bu düşünce ile kendisini daha rahat daha mutlu ve başkaları ile uyum içerisinde hisseder (Dökmen, 2013, s. 363).

Empati becerisi yüksek bireyler çevrelerindeki iletişim çatışmalarını çözüme kavuşturan, kendisinden farklı bir kültüre sahip olan insanlar ile iletişim kurduğunda daha fazla uyum sağlayabilen bireylerdir (Şakar, 2012, s. 109).

Arslan (2016, s. 140-148)'a göre empatinin önemi, olumlu etkileri ise; birey yaşantısındaki problemleri rahat çözümleyebilir, karşısındaki kişinin duygularını anlayabilir, sevgi ve saygı duyguları gibi olumlu duygular gelişir, farklı kültürdeki bireyleri daha rahat anlayabilir ve iletişim kurabilir, diğer bireylerin yaşantısına saygı duyar, başka bir birey ile iletişimin başlamasında önemli bir rol oynar, birey kendisini daha rahat bir şekilde ifade edebilir şeklinde belirtmiştir. Ayrıca, bireylerde empati becerisi yüksek olduğu zaman liderliklerinin de yüksek olması beklenir (Pişkin, 1991, s. 775-784).

2.2.3. Empati Gelişimi

Bireyde empati gelişiminin hangi rol modellere bağlı olduğunu ya da hangi etkenlere bağlı olduğuna yönelik birçok farklı görüş bulunmaktadır.

Bunlardan ilki empatinin bireyde doğuştan var olduğu düşüncesi ile erken çocukluk döneminde farklı rol modeller aracılığıyla geliştiğini belirten üç rol modelidir (Kabapınar, 2015, s. 624).

1. Anne – baba rolü: Birey, iletişimini ilk olarak çocukluk çağında anne-baba ile veya ona bakmakla sorumlu olan kişi ile kurmaktadır. Bu iletişim olumsuz bir şekilde gerçekleşirse bireyde empatinin yanlış gelişmesine yol açmaktadır. Çocuk ilk olarak diğer bireyler ile ilgilenme ve başkalarının duygularını, durumlarını anlayabilme gibi empatinin temelini oluşturan özellikleri annesinin ona bakması ile öğrenir. Anne ve babanın sergilemiş olduğu koşulsuz, yargılamadan dinleme davranışını rol model alan birey başkalarının duygularını anlamaya dikkat edecektir.

2 Okulun rolü: Çocuğun sosyal öğrenme yaşadığı yerlerden biri de okuldur. Empati becerisinin gelişiminde okul ortamı ve öğretmenlerin davranışları önemlidir. Öğretmen, duyguların fark edilmesi, birbirinden ayırt edilmesi ve doğru ifade edilmesine yönelik çocuklara uygun eğitimi vermektedir. Bu eğitimler sayesinde çocuk kendisinin ve diğerlerinin duygularını anlamak için gayret gösterir. Çocukların kişilik gelişimleri açısından örnek aldıkları kişiler öğretmenleridir. Empati davranışı sergileyen ve bunun açıklamasını çocuklara yapan bir öğretmen çocuklarda empati davranışının gelişmesi için iyi bir rol model olarak gösterilebilir.

3 Toplumdaki rol modeller: Empati becerisinin gelişmesinde önemli olan diğer rol modeller ise toplumda diğerlerine göre popülerliği olan, tanınan sanatçı, sporcu, lider ve yönetici gibi göz önünde bulunan kişilerdir. Bu kişilerin davranışları veya sözleri topluma örnek oluşturabilir. Bu yüzden kitle iletişim araçlarında ortaya koydukları davranışlar çocuklar için rol model olabilir.

Psikolog Overland ise empati becerisinin üç düzeyde geliştiğini belirtmiştir.

Bunlar;

1. Empatinin birinci düzeyi: Birinci düzey bireyin, kendisini diğerlerinden ayırt edebilmesi ile ilgilidir. Bu düzeyde bireyin çevredeki duyguları, olayları ayırt edebilmesi ön plana çıkmaktadır. Örnek olarak ise; yeni doğan bir bebeğin kendi annesinin kokusunu tanıması ve diğer kişilerin farklı kokuya sahip olduğunu ayırt edebilmesi verilebilir. Bu düzey empati becerisinin gelişmesi için gerekli ilk düzeydir.

2 Empatinin ikinci düzeyi: Başka bir bireyin yaşadığı durum karşısında ne hissettiğini, onun bakış açısını anlayabilmektir. Olaylara karşıdaki bireyin perspektifinden bakmak söz konusudur. Başkasının karşılaştığı bir durumda

yaşamış olduğu duyguyu, ne hissettiğini beynin bireyin kendisine hissettirdiği ve kendisi deneyimlemiş gibi tepkilerde bulunmasını ele alır.

3. Empatinin üçüncü düzeyi: Üçüncü düzeyde artık daha fazla çevresel faktör ile empati becerisinin geliştiği vurgulanır. Birinci ve ikinci düzeyi deneyimleyen birey artık başka insanların yaşadıklarını ve ortaya çıkan hislerini anlamaya çalışır (Akt: Docplayer, 2019, s. 113).

Empati gelişimi ile ilgili diğer bir görüş ise Martin Hoffman (2000, s. 157-162) tarafından ortaya koyulmuştur. Hoffman empati gelişiminin dört farklı aşamada gerçekleştiğini vurgulamaktadır.

1. Evrensel empati (0-1 yaş): Çocuk, bu aşamada kendisinin ve başkalarının duygularına, hislerine yönelik ayırım yapamamaktadır. Başka bir bireyin yaşamış olduğu durumu kendisi de yaşıyormuş gibi hissetmekte ve buna bağlı olarak tepki vermektedir. 0-1 yaş aralığındaki bir bebek ayırım yapamadığı için ağlayan başka bir bebek gördüğünde etkilenir ve kendisi de ağlayarak tepki verir.

2. Ben merkezci empati (1-2 yaş): Bu yaş grubundaki çocuk artık kendisinin bağımsız olduğunu bilir ancak diğer bireylerin duygularını kavrama becerisi henüz tam olarak gelişmemiştir. Bu yüzden karşısındaki kişiye doğru tepki vermekte güçlük çeker ya da doğru tepkiyi veremez. Bu yaştaki bir çocuk karşısındaki birey ağladığı zaman öncelikle sessiz bir şekilde anlamaya çalışır. Daha sonra karşısındaki kişiye olaydan bağımsız bir tepki sergiler. Örneğin karşıdaki kişi ağlıyorken çocuk gülümseme davranışı sergileyebilir.

3. Diğerlerinin duygularına yönelik empati (2-3 yaş): Bu dönemde çocuk artık başkalarının duygularını anlayabilmektedir ve olaylara karşısındaki kişinin bakış açısı ile bakmaktadır. Bu durum sonucunda çocuk karşısındaki kişi ile aynı duyguları paylaşabilmektedir. Bu dönemde artık çocuk, başka bir çocuğun yere düştüğünde canının acıdığını anlar ve yere düşen çocuk için üzülür.

4. Diğerlerinin yaygın davranışları için empati (çocukluğun son dönemi-ön ergenlik): Bu dönem çocukların artık karşısındaki kişilere yönelik anlık görünen davranışları ile ilgili değil de genel olarak geçmişini de ele alarak düşünüp verdiği tepkileri barındırır. Çocuk, karşısındaki bireyin bir anlık gülümsemesini olumlu olarak karşılayabilir ancak karşısındaki bireyin geçmişinde sorunları olduğunu, kötü bir hayat sürdürdüğünü biliyorsa anlık gülümseme duygusu değil de genel olarak bildiği duruma yönelik tepki verir.

Rogers (1983, s. 103-124) ise empati gelişimi konusuna farklı bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. Empatinin doğuştan gelmediğini, herkeste bulunmayan ve sonradan öğretilen bir beceri olduğunu vurgulayan Rogers (1983, s. 103-124) empati eğitimi için dört yaklaşımdan söz etmektedir. Bu dört yaklaşımdan bir veya birkaç tanesi kullanıldığı takdirde empati becerisinin eğitimi yapılabilmektedir.

1. Didaktik yaklaşım: Bireyler bu yaklaşım ile bir uzman tarafından empati ve iletişim konularında teorik bilgiler edinmektedir. Uzman tarafından verilen bilgiler ışığında empati becerisi gelişmektedir.

2. Yaşantısal yaklaşım: Bireyin başka kişiler ile olan iletişimlerini kayıt altına alınır. Kayıt altına alınan bu iletişim uzman tarafından izlenir ve iletişime yönelik eleştiriler yapılır. Gerçek yaşantıdan yola çıkılarak yapılan bu yöntem empati becerisini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

3. Rol alma yaklaşımı: Bu yaklaşım, empatik pedagoji için kritiktir ve bireyleri başkalarının yerine koyan yöntemler kullanır. Bu yaklaşımda bireyler kendilerini karşısındakinin yerine koyar, mevcut durumu karşısındakinin bakış açısıyla görür ve karşısındakinin duygularını anlamaya çalışır.

4. Örnek alımdan öğrenme yaklaşımı: Bu yaklaşımda bireyler rol model olarak profesyonelleri doğrudan örnek almaktadır. Kişi ile uzman arasındaki iletişimi kayıt altına alıp videoyu izleyerek empati becerisini geliştirmeyi amaçlar.

Son olarak ele alınan empati gelişimi konusu ise Dökmen (1988, s. 155-190) tarafından belirtilmiştir. Dökmen, bireylerin diğer insanlara ait olan duygusal yüz ifadelerini teşhis etme ile empati becerisinin gelişebileceğini vurgulamıştır. Duygusal yüz ifadelerini anlayabilen bireyin empati becerilerinin gelişeceği ele alınmıştır. Bu durum empati becerisi gelişiminde önemli bir bölümdür.

2.2.4. Empati Bileşenleri

Empati bileşenleri konusunda birçok farklı görüş mevcuttur. Araştırmacılar tarafından genel olarak kabul gören bileşenler ise empatinin duygusal yönü ve empatinin bilişsel yönüdür. Bu bileşenlere ek olarak bazı araştırmacılar tarafından algısal empati bileşeni de eklenmiştir (Goldstein ve Michaels, 1985, s. 302; Hoffman, 1990, s. 416; Dökmen, 2013, s. 363).

1. Algısal (fiziksel) empati: Karşıdaki bireyin duygularını anlamaya yönelik ilk adımın algısal empati olduğu belirtilmiştir. Empati kurabilmek için karşıdaki kişinin ses tonuna, hareketlerine, zamanlamaya yönelik tüm durumları ortak ele almak gerekir. Bu detayları algıladıktan sonra bireyde bilişsel ve duygusal empati süreçleri harekete geçmektedir (Akçalı, 1991, s. 82).

2. Bilişsel empati: Empati kurulacak karşıdaki kişinin duygularını yaşamak, hissetmek, tecrübe etmek yerine bu duyguları bilişsel olarak anlamak önemlidir. Bir başka deyişle karşıdaki kişiyle aynı duyguları yaşamadan onun duygularını net olarak anlayabilmektir (Alver, 2003, s. 256). Dikkatli bir şekilde gözlem ve düşünme bu bileşen için oldukça önemlidir. Empati kurmaya çalışılan bireyin duygularını sözlü ve sözsüz ipuçları ile anlama becerisini yansıtmaktadır (Güldağ, 2007, s. 89).

3. Duygusal empati: Araştırmacılar empatinin duygusal yönü için tanımda, başka bireylerin duygularına karşı duyarlı, hassas olma ve başka bireylerin duygularını paylaşma beceresi olarak bahsetmektedirler (Güldağ, 2007, s. 89). Guttman ve Laporte (2001, s. 345-358) duygusal empatiyi ele alırken karşıdaki bireyin hislerine sempati ile yaklaşarak, karşıdaki kişinin hisleri ile içten ve derin bir ilişki kurabilmekten bahsetmektedir. Başka bir tanımda ise karşıdaki bireyin rolüne girerek ne düşündüğünü anlamak olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2013, s. 363). Ek olarak duygusal zekâsı gelişmiş bireylerin empati kurma becerilerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Todd, 2001, s. 23-28).

2.2.5. Empati Türleri

Empati kavramı kendi içerisinde farklı türlere bölünmektedir. Empati türleri içerisine içgüdüsel empati, gelişken empati, ilişkisel empati, deneyimsel empati, yüksek empati ve temel empati kavramlarını alabiliriz (Gün, 2018, s. 136; Psikoe, 2013).

1. İçgüdüsel empati: Bütün canlılar için doğduklarında sahip olduğu düşünülen empati türüdür (Gün, 2018, s. 136). Doğuştan gelen bu empati türü ile film izlerken olaylara içgüdüsel olarak tepki gösterebilir ve oradaki duyguya benzer şekilde sevinç veya üzüntü tepkilerinin verilebiliriz (Psikoe, 2013).

2. Gelişken empati: Bireyin karşıdaki kişinin duygularını anlamak için sözlü veya sözsüz iletişiminin de ötesinde çaba sarf ettiği empati türüdür. Karşıdaki kişinin amacını veya isteğini algılamak için sezgi ve içgörü kullanılır. Eksik olan

noktaları bularak çözüme kavuşturma ve duyguları anlama becerisi gerektirir (Gün, 2018, s.136).

3. **İlişkisel empati:** Bireylerin birbirleri ile temas içerisinde olduğu empati türüdür. Diğer birey ile ne kadar çok yakınlık kurulursa o kadar fazla empati gücünün olması beklenir. İlişkinin yakınlık derecesine göre karşıdaki bireyin duygularını daha fazla anlamak, daha fazla duyarlı olunması beklenir. Ebeveynlerin çocuklarının duygularını daha içten anlaması örnek olarak verilebilir (Gün, 2018, s. 136).
4. **Deneyimsel empati:** Bireyin daha önceki yaşantılarına ve deneyimlerine dayanan empati türüdür. Daha önce deneyimlemiş olduğu bir durumu başkası yaşadığında ona karşı empati becerisinin yüksek olması beklenir. Birey geçmişte yaşadığı kendi duygularına yakın duyguları başkaları yaşadığı zaman daha iyi anlamlandırır (Gün, 2018, s. 136; Psikoe, 2013).
5. **Yüksek empati:** Bireydeki sevginin esas alındığı empati türüdür. Sevginin gücü ile birlikte birey herhangi bir şey düşünmeden karşıdaki kişiye yakınlık kurmak, onu anlamak isteyecektir. Bu durumda sevgisi yüksek olan bireylerin daha fazla duyarlı, adil ve anlayışlı olması beklenir. Bu durum sonucunda ise empati becerilerinin yüksek olması doğal karşılanır. Bir bakıma bireyde manevi boyut olarak düşünülmektedir. Önyargı olmadan, karşıdakinin duygularını anlamaya açık bireylerin ele alındığı empati türüdür (Gün, 2018, s. 136).
6. **Temel empati:** Empatinin karşıdaki kişiye yansıtılmasını belirten empati türüdür. Birey karşısındaki kişiyi dinlerken aktif olmalı, ona anladığını belirtecek cümleler kurmalı, göz temasında bulunmalı, uygun sözlü ve sözsüz geribildirimlerde bulunmalıdır. Temel empati türü için en önemli noktalardan biri karşıdaki kişiyi sadece anlamak değil onun duygularını anladığımızı da hissettirmektir (Gün, 2018, s. 136).

2.2.6. Empati ile Karıştırılan Kavramlar

Empati kavramı kendisiyle ile arasında ilişki kurulabilecek bazı kavramlarla karıştırılabilmektedir. Empatinin etkili ve doğru kullanılması için kendisi ile karıştırılan diğer kavramlardan ayrıştırılması gerekir. Empati kavramının karıştırılabileceği bazı kavramlar aşağıya belirtilmektedir.

Sempati: Empati kavramı ile en çok ilişkilendirilen ve karıştırılan kavram sempati kavramıdır. Bu karıştırılmanın sebebi olarak ise iki kavramın da aslında bireyin karşısındaki kişinin duygularını odak noktası olarak alması gösterilebilir (Topçu, 2019, s. 113). Empati ve sempati kavramlarının arasında bazı önemli farklılaşmalar bulunmaktadır. Sempati kavramı karşıdaki bireye yönelik onun duygularına yönelik yüksek farkındalık ile birlikte anlama ve onu teskin etme çabasını içermektedir. Karşısındaki bireyi teskin etme noktasında başarılı olamadığı zaman ise suçluluk hissi ortaya çıkar (Öner, 2001, s. 106). Sempatiye yönelik başka bir açıklamada ise birine karşı sempati duymak o insanın yaşadığı duygu ve düşüncelerin hepsini kendine ait gibi aynı şekilde yaşamaktır tanımı yapılmıştır. Sempatide karşıdaki birey ile sevinir ya da acı çekeriz ancak empatinin esasında ise karşıdaki bireyin duygu ve düşüncelerini anlamak yer alır. Empati için karşıdakini anlamak temel noktadır, Sempati için karşıdaki bireye anlayalım ya da anlamayalım hak vermek önemlidir (Dökmen, 2009, s. 391). Bu düşünceyi Topçu (2019, s. 113) ise empati karşıdaki bireyi sadece anlamayı içerir, sempati ise karşıdaki bireye hak vermeyi içerir şeklinde yansıtmaktadır.

Özdeşleşme: Özdeşleşme kavramı yapısal anlamda incelendiğinde bireyin kendisini başkasının yerine koyma, onun gibi olma ve onun davranışlarını sergileme söz konusudur (Yılmaz, 2003, s. 155). Birey özdeşleşme kavramı kapsamında kendi benliğinin yerine başkasının benliğini koymaktadır. Özdeşleme ile birey karşısındaki insanı rol model olarak görmektedir (Uğur, 2007, s. 232). Bireyin başkası ile özdeşleşmesi durumunda kendi benliği silinerek onun yerine karşısındaki kişinin benliği yerleşmektedir. Bu durum göz önüne alındığında ise özdeşlemede iki birey aynı benliği paylaşır, empati kavramında ise iki farklı benlik mevcuttur (Akkoyun, 1982, s. 63-69).

İçtenlik: İçtenlik kavramı bireyin açık, anlaşılır, saydam ve samimi davranmasını içerir. Empati kavramı ile birey karşısındaki kişinin duygularını anlamaya çalışır, içtenlik kavramı ise bireyin duygularını yansıtırken veya konuşma sırasında iç dünyasını yansıtarak samimi davranışlar sergilemesi ile ilgilidir (Öner, 2001, s. 106; Köseoğlu, 1994, s. 147).

Sezgisel tanı: Empati kavramı ile karıştırılan kavramlar arasında belki de en zıt kavram sezgisel tanıdır. Empati kavramında değerlendirmelerden kaçınarak duyguları anlamak söz konusu iken sezgisel tanı kavramında karşıdaki bireyin ihtiyaç ve eğilimlerini meydana çıkarma ve çözüme ulaştırma ile ilgili bir kavramdır. Ayrıca sezgisel tanıda karşıdaki bireyin hayatına istemli bir şekilde dahil olma söz konusu değildir (Akkoyun, 1982, s. 63-69).

2.2.7. Empati Kuramları

Empati kavramının ele alındığı, bireyin karşıdaki kişinin duygularını neden ve nasıl anlamaya çalışıldığına ilişkin bazı kuramlar aşağıda yer almaktadır.

Çıkarsama Kuramı

Çıkarsama kuramı ile empati kavramı yansıma olarak ele alınmaktadır. Birey karşısındaki kişilerin yaşantılarını bilemez ve bu noktada karşıdaki kişinin davranışları ile ilgili kendi deneyimlerinden yola çıkarak kestirimlerde bulunabilir, yorum yapabilir. Gözlemlediği davranışlar ile birlikte karşısındaki kişinin duygularını anlamaya çalışır (Ünal, 1972, s. 76-79). Çıkarsama kuramına göre empati tanımı yapılırken anlayamadığımız eylemleri taklit ve çıkarsama yöntemleri ile anlamaya çalışırız denilmektedir (Mitscherlich, 1978, s. 1-23).

Rol Oynama Kuramı

George H. Mead tarafından geliştirilen kuram, çevremizdeki insanların yapmış olduğu hareketleri taklit etmek ya da kendimizi karşıdaki bireyin yerine koymak üzerine kurulu bir kuramdır. Bu kurama göre bireyin diğer insanları anlayabilmesi için kendisini başka insanların yerine koyması ve onları taklit etmesi önemlidir. Bu sayede diğer insanların bakış açısını anlamak ve empati yapmak mümkün olacaktır (Akt: Ünal, 1972, s. 76-79).

Heyecan Yayılması Olarak Empati

Heyecan yayılması olarak empati görüşünü ortaya koyan isim Harry Stack Sullivan'dır. Bu görüşe göre birey karşısındaki kişinin yansıtmış olduğu heyecanın farkına vararak aynı duyguları ve heyecanı yaşayabilmektedir. Tam olarak söz edilen durumu heyecan geçişi olarak isimlendirebiliriz (Akt: Ünal, 1972, s. 76-79). Heyecan geçişinin olması için önemli olan nokta ise, karşıdaki bireyin heyecan duygusunun nedenini bilmektir. Eğer nedeni bilinmiyorsa heyecan duygusunun karşıdaki kişiye geçiş noktasında etkisi bulunmamaktadır (Mitscherlich, 1978, s. 1-23).

2.2.8. Empati Modelleri

Araştırmacılar empati kavramı üzerine birçok çalışma yapmışlardır. Bu konuda alana öncülük ederek Martin Hoffman, Norma Feshbach, Mark H. Davis ve Üstün Dökmen tarafından farklı empati modelleri oluşturulmuştur. Ortaya koyulan modeller ortak paydada birleşmiş olsalar bile birbirinden farklı yönleri mevcuttur (Kabapınar, 2015, s. 624).

2.2.8.1. Hoffman Modeli:

Hoffman empati kavramının ahlaki açıdan çok önemli bir nokta olduğunu vurgulamıştır. Bu modele göre empati 4 basamakta açıklanmaktadır. Bu basamaklardan ilk üçü istemsiz olarak gelişim göstermektedir fakat son basamak ise gelişmiş bilişsel becerilerin gerektiğini vurgulamaktadır (Hoffman, 2000, 157-162).

1. Taklit: Empatinin temelini oluşturduğunu vurguladığı taklit boyutu iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlar taklit etme ve geribildirim boyutlarıdır. Birey karşısındaki kişinin yüz ifadelerini ve hareketlerini, duruşunu gözlemler. Bu gözlemler sonucunda istem dışı karşısındaki kişiyi taklit etmeye başlar. Bireyin karşısındaki kişiyi taklit etmesi sonucunda ise ortaya çıkan içsel durum bireyde geribildirim verme durumunu ortaya çıkarır. Birey, karşısındaki kişiyi taklit ettiği sürece o duyguya kendisini kaptırarak geribildirimde bulunur ve aynı duyguları yansıtıyormuş gibi tepkiler ortaya koyar. Örnek olarak ise bebeklerin karşısında dil çıkarma ifadesini yaptığımızda bebeklerin de bu durumu taklit ederek dil çıkardıklarını görebildiğimizi söyleyebiliriz.

2. Klasik koşullanma: Klasik koşullanma durumu koşulsuz uyarıcı ve koşullu uyarının birleşmesi ile birlikte ortaya çıkan öğrenilmiş bir tepki olarak nitelendirilmektedir. Anne – bebek ilişkisini örnek olarak aldığımızda, bir annenin gülümseyerek bebeğini okşadığı zaman bebek güzel duygular hisseder ve bu duyguları annesinin yüz ifadesi ile ilişkili hale getirir. Daha sonrasında ise annenin herhangi bir fiziksel teması olmasa bile bebeğe gülümseme ifadesi sergilemesi bebekte mutluluk duygusunu ortaya çıkartır.

3. Doğrudan çağırışım: Bireyin geçmiş yaşantısında tecrübe ettiği bir duyguyu daha sonra başka bireylerde gördüğü zaman oluşan duygulardır. Birey başka bir kişide daha önceden deneyimlediği kötü bir duygu karşısındaki yüz ifadesini gördüğünde ya da olumsuz bir ses işittiğinde empati duygusu ortaya çıkar ve bireyin kendisi de olumsuz duygular yaşar.

4. Rol alma: Hoffman modelinin son basamağı olan rol alma basamağı ileri düzeyde bilişsel süreç gerektirmektedir. Rol alma basamağı ikiye ayrılmaktadır. Bunlar “kendine dönük rol alma” ve “başkasına dönük rol alma” dır. Kendine dönük rol alma basamağı için kişi bir diğerrinin duygularını göz önünde bulundurarak aynı durumda kendisini hayal eder ve aynı sorunları bir ölçüde tecrübe etmektedir. Başkasına odaklanan rol almada ise birey diğerr insanların duygularına direkt

olarak odaklanır ve karşıdaki bireyin hissettiği duyguları hayal eder (Hoffman, 2000, s. 157-162).

2.2.8.2. Feshbach Modeli:

Empati kavramı üzerine ortaya çıkan bir diğer model Feshbach modelidir. Bu model empati bileşenlerini ve gelişimini içermektedir. Ayrıca model üç boyuttan oluşmaktadır.

1. Diğerlerinin duygusal durumlarını ayırt etme yeteneği: Çocuğun, başka bireylerin içerisinde bulunduğu duygusal durumunu ayırt edebilmesini sağlayan bilişsel beceridir.

2. Diğerinin rolünü ve perspektifini alma yeteneği: Çocukta empati becerisinin ortaya çıkması için, başka bireyler ile empati kurabilmesi için duruma karşıdaki bireyin bakış açısından bakarak bilişsel olarak anlamlandırmasıdır.

3. Duygusal tepki verebilme: Çocuğun daha önceden tecrübe etmiş olduğu bir duyguyu başkası yaşadığında da duygusal tepki verebilmesidir. Örneğin çocuk, yürürken masaya bacağını çarpan birini gördüğünde karşıdaki kişinin duygularını anlayarak onun gibi hissetmesi ve kendisinin de bacağının acıdığını hissetmesidir.

Temel olarak Feshbach ve Hoffman modelleri birbirlerine benzemektedir. Ancak farklılaştığı noktalar bulunmaktadır. Hoffman'ın empati modelinde daha çok davranışın gelişimi üzerinde durulmuştur. Feshbach'ın empati modelinde ise çocuklarda empati yaşantılarının gelişimi üzerinde durulmuştur (Duru, 2002, s. 21-35).

2.2.8.3. Davis Modeli:

Davis modeline göre empati dört boyutta ele alınmaktadır. Bunlar; anlayış alaka, hayal gücü, bireysel sorunlar ve bakış açısı oluşturma boyutlarıdır (Köseoğlu, 2013, s. 147).

1. Empatik ilgi: Empatik ilgi, bireyin kendisinden daha çok başka kişilere göstermiş olduğu duygusal tepkilerdir. Kötü durumda olan bireylere merhamet, ilgi, sıcaklık ve şefkat gibi pozitif duygular göstermeyi ifade eder.

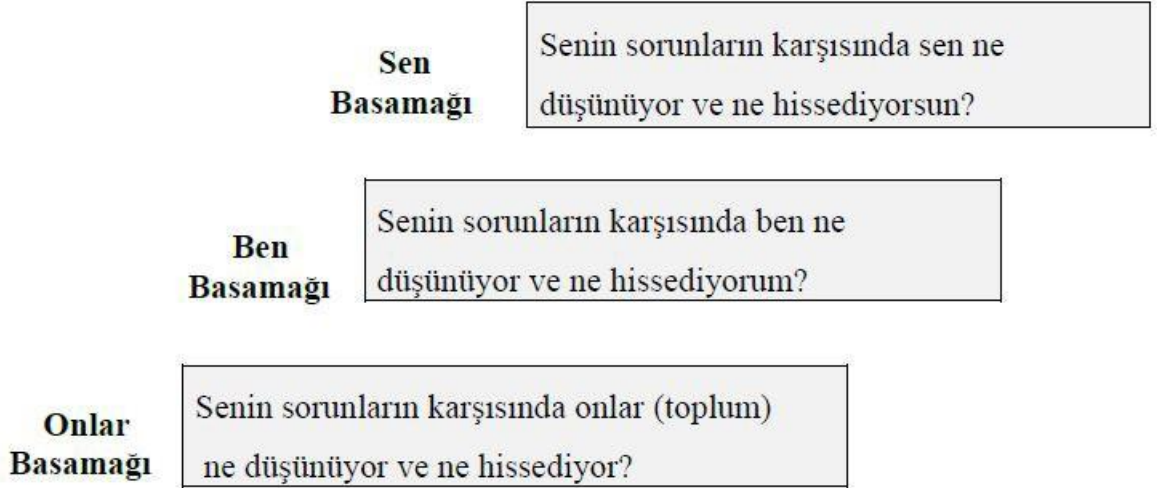
2. Hayal gücü: Bireyin kendisini aslında var olmayan sinema, dizi, roman vb. hayali karakterlerin yerine koyarak hayal karakterinin duygu ve davranışlarını anlamaya çalışmasını, onlar ile özdeşleme çabasını ifade eder.

3 Kişisel sıkıntı: Başka bireylerin yaşamış olduğu zor şartları gözlemleyerek bireyin kendisinde meydana gelen kaygı, üzüntü ve psikolojik rahatsızlıkları ifade eder.

4 Perspektif alma: Bireyin başka bir kişinin bakış açısı ile olayları görebilme ve algılayabilme yatkınlığını ifade eder. Başka bir bireyin perspektifinden olaylara bakabilme becerisi kişinin kendi özgüveni ve duyarlılık seviyesi ile etkileşim içerisinde.

2.2.8.4. Dökmen Modeli:

Üstün Dökmen'e ait olan bu model literatürde empatinin sınıflandırılması olarak da ele alınmaktadır. Söz konusu olan empatik tepki sıralaması bireyin farklı durumlar ile karşı karşıya kaldığında verebileceği empatik tepkilerin en kötüsünden en iyisine doğru sıralanarak basamaklar oluşturularak meydana getirilir. Dökmen 1988 yılında empatik tepki sürecini, “onlar”, “ben” ve “sen” basamakları olmak üzere üç basamakta ele almıştır. Bahsedilen basamaklar da kendi içerisinde “duygu” ve “düşünce” olmak üzere iki alt basamağı barındırmaktadır. Dökmen'in “Aşamalı Empati Sınıflaması” aşağıda açıklanmaktadır (Dökmen, 1997, s. 391; Dökmen, 2013, s. 363).

1. Onlar basamağı: Onlar basamağı ele alındığında birey karşısındaki kişinin kendisine anlattığı durum için düşünmez ve herhangi bir öznel tepki vermez. Duruma karşı empati yaparak karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmaz. Bunun yerine karşısındaki kişiye cevap olarak toplumun görüşlerini dile getirir. Bireyin vermiş olduğu geribildirim onların yani toplumun

düşüncelerini ve görüşlerini içermektedir. Verilen cevaplarda genelleme yapılır ve sık sık atasözleri kullanılır. Karşıdaki bireyin anlatmış olduğu durum genelleme yapılarak atasözleri ile cevaplandırılır (Dökmen, 1997, 391; Dökmen, 2013, s. 363).

2 Ben basamağı: Ben basamağına göre hareket eden birey karşıdaki kişinin duygularını anlamaya çalışmaz, empati becerisi düşüktür. Karşıdaki kişinin sorunları ile birlikte yaşamış olduğu duygu ve düşünceleri anlamaya çalışmak yerine karşıdaki kişiyi eleştirir. Olaylara benmerkezci bir biçimde yaklaşır. Karşıdaki bireyin anlatmış olduğu olaylara aynı dert bende de var diyerek kendisinden bahsetmeye devam eder ve karşıdaki bireyi sorunları ile baş başa bırakır. Ben basamağı, onlar basamağına göre biraz daha ılımlı bir süreçtir. Bu basamaktaki bireyler onlar basamağındaki bireylere oranla karşıdaki kişiyi az da olsa rahatlatılabilir (Dökmen, 1997, s. 391; Dökmen, 2013, s. 363).

3 Sen basamağı: Dökmen 'in üçüncü alt basamak olarak ele aldığı sen basamağı empati becerisinin en yoğun olduğu basamaktır. Bu basamakta birey karşıdaki kişinin anlatmış olduğu durumu onun gözünden anlamaya çalışır. Ayrıca kendi sorunu gibi sahiplenir ve kendisi yaşamış gibi çözüm odaklı düşünmeye çalışır. Sen basamağındaki birey ne toplumun düşüncelerini yansıtır ne de benmerkezci olarak kendi olaylarının anlatıldığı bir tutum sergilemez. Doğrudan karşıdaki bireyin duygu ve hislerini anlamaya yönelik tutum sergilenir (Dökmen, 1997, s. 391; Dökmen, 2013, s. 363).

Dökmen temel olarak ele aldığı bu üç adımı kapsayacak bir biçimde on alt adımdan oluşturmuştur. Bu on basamak ise aşağıda açıklanmaktadır:

1. Senin sorunların için bir başkası ne düşünür ne hisseder: Bu basamakta kişi empati yapmaya çalışırken genellemeler yapar ve toplumun değer yargılarına göre konuşmasını sürdürür. Dinlemiş olduğu soruna yönelik toplumun neler düşüneceğini dile getirir. Felsefi düşüncelere ve atasözlerine yönelerek cümlelerini kurmaya çalışır.

2. Eleştiri: Karşıdaki kişiyi dinleyen birey onu kendi bakış açısından eleştirir. Karşıdaki kişiye yönelik eleştirilerde bulunan birey iletişimde olumlu bir ilerleme sağlamış sayılmaz.

3. Akıl verme: Bireyin dinlediği bir probleme yönelik karşıdaki kişinin ne yapması gerektiğini söylediği ve akıl verdiği basamaktır. Problemlerini anlattığı birey

tarafından sürekli olarak ne yapması gerektiğine yönelik akıl alan kişi kendisini karşısındaki bireyden daha aşağıda hisseder. Bu durum sağlıklı bir iletişim sürecine izin vermez.

4. Teşhis: Birey kendisine anlatılan durumu tanımlamaya çalışır. Bu durum oluşmasında toplumsal baskılar rol oynamış ya da bu olayı sen fazla büyütüyorsun tespitler yapma girişimdedir

5. Kişinin aynı sorunu kendisinde de yaşadığını ifade etme: Birey karşısındaki kişiyi dinlediği zaman aynı problemlerin kendisinde de olduğunu belirterek bu durumu sorun haline getirmemesini söylemektedir. Karşıdaki kişiyi sorununu anlattığı zaman kendisinde de benzer sorunların olduğu belirterek kendinden de bahsetmeye başlar.

6. Kişinin kendine ait hissettiklerini ifade etmesi: Karşıdaki kişinin problemlerini dinleyen bireyin bu durum karşısında duygularını dile getirmesini içeren bir basamaktır. Örneğin karşıdaki bireye mutlu oldum ya da olmadım şeklinde kelimeler kullanmaktadır.

7. Destek vermek: Karşısındaki kişinin yaşadığı durumu dinleyen birey onun sorununu hissettiğini ve onu onayladığını ifade eder.

8. Sorunu anlamaya çalışma: Birey kendisine aktarılan durumla ilgili sorular sorar ve durumu irdeleyerek derinlemesine anlamaya çalışır.

9. Tekrar etme: Karşısındaki kişinin sorunlarını dinleyen birey anladığını belirtir ve durumu özetleyerek tekrar karşıdaki kişiye aktarır. Bu basamakta birey karşıdaki kişinin sorununu anlatırken kullanmış olduğu kelimeleri de kendisi dönüt sağladığı zaman kullanabilir.

10. Derin duyguları anlama: Empati becerisinin tam olarak yansıtıldığı basamaktır. Birey karşısındaki kişinin durumu anlamak için kendisini onun yerine koyar ve onun bakış açısından düşünür böylelikle karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini daha iyi algılar.

Yukarıda bahsedilen adımlar Dökmen'in onlar basamağı, ben basamağı ve sen basamağı ile ilişkilidir. 1. Basamak onlar basamağı ile ilişkili, 2., 3., 4., 5. ve 6. basamaklar ben basamağı ile ilişkili, 7., 8., 9., ve 10. Basamaklar ise sen basamağı ile ilişkilidir. Son dört basamağı içerisine alan sen basamağı gerçek anlamda empatinin yaşandığı basamaktır. Öncesinde yer alan altı basamak ise ben basamağını yansıtır ve empatinin hazırlık aşamaları olarak düşünülebilir. 1. basamak ise onlar basamağını

yansıtıp empati becerisinden en uzakta kalan basamak olarak ele alınmaktadır (Dökmen, 1997, s. 391; Dökmen, 2013, s. 363).

2.2.9. Empatik Eğilim ve Empatik Beceri

Empati kavramı literatüre bakıldığında iki boyutta tanımlanmıştır. Bunlar; empatik eğilim ve empatik beceri boyutlarıdır. Empatik eğilim için doğuştan gelen bir özellik olduğu ve kişiliğin bir parçası olduğu söylenmekle birlikte bireyin gündelik hayatta empati kurma kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Çelik ve Çağdaş, 2010, s. 23-38).

Empatik eğilim, bireyin karşısındaki kişinin duygularını anlaması, o duygulardan etkilenme becerisi ve yardım etme isteğini içeren bir kavramdır. Ayrıca empatik eğilim bireyin yardım etme düzeyini belirle üzerinde önemli olup kazanımı için süreç gerektiren bir kavramdır (Günel, 2014, s. 158). Empatik eğilim düzeyi yüksek olan bireyler diğer insanlara karşı yardım etme isteği içerisinde ve bu yardım isteği empatik eğilimi düşük olan bireylere göre daha fazla gözükmektedir. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan bireyler kendi ihtiyaçlarından önce başkalarına yardım etme düşüncesi içerisinde ve bu durum onları motive eder (Alver, 1998, s. 207).

Empatik eğilim, çocukluk döneminde gelişim gösterilebilen bir kavram olmakla birlikte ebeveynlerin ilgi ve çocuğa karşı tutumları ile seviyesinde değişiklik gösterebilen bir kavramdır (Ekinci, 2009, s. 92). Empatik eğilim tanımları incelendiğinde sosyal bir duyarlılık olarak belirtildiği görülmektedir. Bu durumla ilişki olarak sosyal duyarlılığa sahip bireylerin empatik davranış sergileme oranlarının daha fazla olduğu söylenebilir (İnel-Manav, 2008, s. 86). Ek olarak empatik eğilimi yüksek olan bireylerin olumlu sosyal davranışları fazla sergiledikleri ve olumsuz davranışlardan kaçındıkları belirtilmektedir (Rehber, 2007, s. 106).

Empati kavramının ikinci boyutu ise empatik beceri olarak ele alınmıştır. Empatik beceri bireyin karşısındaki kişiye onun duygularını anladığını belli etmesi ve hissettirmesidir (Kaya ve Siyez, 2010, s. 110-125). Empatik beceri doğuştan itibaren bireyde var olan ve bireyin yaşantısı ile zaman içerisinde gelişim gösterebilen bir kavramdır (Altınoluk, 2014, s. 147). Bu gelişimin bilişsel ve duygusal alanların eğitimi ile birlikte olabileceği belirtilmiştir (Günel, 2014, s. 158). Bu açıklamalar neticesinde konu ile ilgili araştırmalara bakıldığında Delenoy ve Graham 2003 yılında üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında öğrencilere drama eğitimi vermiş ve sonucunda empati ile merhamet duygularının düzeylerini incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlara göre drama eğitimi

verilen üniversite öğrencilerinin iletişim ve empati düzeylerinde gelişme olduğu belirtilmiştir (Delenoy ve Graham, 2003, s. 247-251).

2.2.10. Sporda Empati

Literatür tarandığında empatik becerin sosyal ilişkilere etkisinin incelendiği birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Ancak, spor ortamında empatinin yüklendiği önem ve etkilerine dair araştırmanın az olduğu ortaya çıkmaktadır. Empati ve kendilik değerinin aktif spor yapmayla ilişkisinin incelendiği bir araştırmada (Kalliopuska, 1987, s. 107-113) empatinin spor etkinliğinde fark yaratan önemli derecesi yüksek olan bir değişken olduğu bulunmuştur.

Bu bağlamda benzer araştırmalar göstermektedir ki, tüm katılımcıların (sporcular, antrenörler, hakemler, yöneticiler, seyirciler) belirli bir düzeyde heyecana sahip olduğu spor organizasyonlarının daha verimli, sağlıklı ve düzenli ilerleyebilmesi için bireylerin mutlaka karşılıklı olarak birbirlerinin duygularını anlamak için çaba sarf etmeleri gerekmektedir (Öztürk ve ark., 2004, s. 19-25). Bireylerin başarıya odaklanması sonucunda spor ahlakına aykırı davranışlar ortaya çıkabilmektedir. Böyle bir durumda kalan bireylerin birbirlerini anlamaya çalışması durumunda ise spor organizasyonun da kalitesini artırır (Öztürk ve ark., 2004, 19-25).

Sporun söz konusu olduğu etkinlikler insanların sosyalleşmesinde ve birleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Böyle bir öneme sahip olması açısından bakıldığında insanların birbirleri ile bu alanda empati kurmaları sosyalleşmek açısından önemli olduğu gibi başarıyı da ortaya çıkarmaktadır (Topcu, 2019, s. 113). Sporcular açısından incelendiğinde empati becerisi yüksek olan sporcuların diğer sporcuları daha iyi anlayabildiği belirtilmiştir (Dorak ve Vurgun, 2006, 73-77).

Spor ortamındaki mücadelenin ortaya çıkarmış olduğu heyecan ve baskı kontrol altında tutulamazsa bireylerde saldırgan davranışlar gözlemlenebilir (Özbalta, 2018, s. 114). Bu görüşler ele alındığında sporda duygudaşlık kavramı olumsuz durumları en aza indirmek açısından önemli görülmektedir. Karşısındaki kişiye empati ile yaklaşan birey doğru olanı yapmaya çalışır ve maçı sportmenlik çerçevesi içerisinde bitirmek için uğraşır (Özbalta, 2018, s. 114).

Spor ortamlarında, özellikle spor müsabakalarında spor endüstrisindeki sporcuların empati becerilerinin devreye girdiği akılcı bir yaklaşımdır. Özellikle takım sporlarında, takım arkadaşlarınız, antrenörleriniz ve rakiplerinizle empati kurma

yeteneğinizi kullanma becerisi arkadaşlarının davranışlarını tahmin etmede, takım ruhu oluşturmada ve dolayısıyla takım başarısını tahmin etmede önemli bir faktör olabilir. Carron (1982) gurup bütünlüğünü “amaç ve hedeflerin sürdürülmesinde gurubu bir bütün olarak bir arada tutan, eğilimlerde yansıtılan dinamik bir süreç” olarak tanımlamaktadır (Akt: Tiryaki, 2000, s. 195).

Empati düzeyi yüksek olan sporcuların takım birlikteliğinin de yüksek olabileceği düşüncesi yanlış olmaz. Takım birlikteliği yüksek olan takımların da başarılı oldukları varsayıldığında takımı oluşturan sporcuların empati düzeylerinin geliştirilmesi doğru olabilir (Moralı, 1994, s. 95).

2.3. İlgili Çalışmalar

Bu bölümde sportmenlik davranışları ve empati ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan çalışmalar belirtilecektir.

2.3.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Sezen-Belçikanlı ve Yıldırım'ın (2011, s. 49-56) yılında 130 erkek profesyonel futbolcu ile yaptıkları çalışmalarında sporcuların empatik eğilim düzeyleri ve sportmenlik yönelimlerinin incelendiği görülmüştür. Araştırma bulgularına göre sporcuların empatik düşünce düzeyleri çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin sosyal inanışlara uyum alt boyutuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Farkın kaynağına bakıldığında ise sosyal inanışlara uyum puanı yüksek olan bireylerin empatik düşünce puanlarının sosyal inanışlara uyum puanı düşük olan bireylere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca empatik düşünce düzeylerinin sportmenlik yönelimi ölçeğinin kurallara ve yönetime saygı alt boyutuna göre de farklılaştığı anlaşılmaktadır. Bu farklılığın sebebi olarak kurallara ve yönetime saygı puanı yüksek olan bireylerin empatik düşünce puanlarının, düşük olan bireylere göre daha fazla olması gösterilmektedir.

Aslan ve Çoknaz tarafından (2016, s. 97-106) yılında 51 takım sporcusu ve 50 bireysel sporcu olmak üzere 101 sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların empati puanları incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre empati puanları bağımsız değişken olan cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Cinsiyete göre yapılan analiz sonucunda takım sporuyla uğraşan kadın sporcuların empati puanlarının takım sporuyla uğraşan erkek sporcuların empati puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ek olarak takım sporcuları ve bireysel sporcular arasında empati puanının farklılaşmadığı görülmektedir.

Elik (2017, s. 125) yılında 264 erkek amatör futbolcu ile yaptığı çalışmasında sporcuların empatik eğilim düzeyleri ve sportmenlik yönelimlerini incelediği görülmüştür. Araştırma bulgularına göre sporcuların empatik eğilim düzeylerinin yaş değişkenine göre ve bir değişken olan yaşadıkları yere göre farklılaşmadığı görülmektedir. Ayrıca amatör futbolcuların sportmenlik düzeylerinin yaşadıkları yer değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Ek olarak amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri yaş değişkenine göre farklılaştığı da görülmektedir. Söz konusu farklılaşmanın ise sportmenlik düzeyi genel puanlarının 26-29 yaş aralığındaki sporcuların diğer yaş gruplarındaki (18-25 yaş, 30 ve üstü) sporculara oranla daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Arslan ve Sezen-Balçıklı tarafından (2019, s. 140-148) yılında 11 kadın elit voleybolcu ile yapılan çalışmada fiziksel performans düzeyinin empati ve fiziksel performans düzeyini etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre fiziksel performans ile empatinin alt boyutları olan hayal edilme (fantezi) boyutu, Bakış açısı oluşturma boyutu ve empatik düşünce boyutu arasında bir ilişkiye rastlanılmadığı görülmektedir.

Beyaz, Yalız-Solmaz ve Miçooğulları tarafından (2020, s. 178,190) yılında 60 kadın, 81 erkek olmak üzere toplam 141 beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde okuyan üniversite öğrencisi ile yaptıkları araştırmalarında üniversite öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri incelenmiştir. Çalışmanın analiz sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bir diğer araştırma bulgusu ise üniversitede okuyan öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını belirtmiştir.

2.3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Kavussanu ve Roberts tarafından (2001, s. 37-54) yılında 56 erkek 143 kadın olmak üzere toplam 199 basketbol sporcusu ile yapılan çalışmada sporda ahlaki işleyiş incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre erkek sporcuların sportmenlik dışı davranışları onaylama eğilimlerinin kadın sporculara göre daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Tsai ve Fung tarafından (2005, s. 37-46) yılında 154 kadın, 148 erkek olmak üzere toplam 302 basketbol ve voleybol sporcusu ile yaptıkları çalışmada sporcuların sportmenlik düzeyleri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre sporcuların sportmenlik yönelimi puanları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır. Kadın sporcuların sportmenlik yönelimi puanları erkek sporcuların sportmenlik yönelimi puanlarından anlamlı bir

şekilde daha yüksektir. Bir diğer araştırma bulgusu ise voleybol sporcularının sportmenlik yönelimi puanlarının basketbol sporcularının puanlarından daha yüksek olduğu yönünde belirtilmiştir.

Atan tarafından (2017, s. 500-503) yılında 200 spor bilimleri fakültesi öğrencisi ve 200 diğer fakültedeki öğrenciler olmak üzere toplam 400 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmasında spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin empati düzeylerini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinin empati düzeyi spor yapma durumu değişkenine göre, yaş değişkenine göre ve yaşadıkları yer değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Ancak üniversite öğrencilerinin empati düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı görülmektedir. Ortaya çıkan farklılaşmanın sebebi ise kadın üniversite öğrencilerinin empati düzeyi puanlarının erkek üniversite öğrencilerinin empati düzeyi puanlarına göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Shima ve arkadaşları tarafından (2021, s. 66-72) yılında 308'i erkek, 196'sı kadın olmak üzere 189 bireysel sporcu, 187 takım sporcusu ve 128 sporcu olmayan toplam 504 birey ile yaptıkları araştırmalarında genç yetişkinlerin empati düzeyleri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre empati düzeyi puanları spor türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Söz konusu farklılaşmanın kaynağı olarak takım sporcularının empati puanlarının bireysel sporcuların empati puanlarından daha yüksek olması gösterilmektedir.

BÖLÜM III

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli ve Türü

Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2004, 368).

Araştırma modeli, araştırılmak istenen konuya uygun verilerin toplanması ve analizi için en uygun şartların oluşturulmasını ifade eder. Bu koşulları ayarlamak için iki ana yaklaşım vardır: Tarama modelleri ve deneysel modeller (Karataş, 2012). Bu araştırma betimsel modelde ilişkisel ve karşılaştırma türünde tasarlanmıştır ve bu tür ilişkisel araştırma modeli iki veya daha fazla nicel değişken arasındaki ilişkinin olup olmadığına ve ne düzeyde bir ilişki olduğuna dair karar verebilmek için veri toplama işlemidir. Gay ve Airasian, 2000' e göre İlişkisel araştırma modelleri sebep sonuç ilişkisini göstermezler (Akt: Arslan, 2008, 101-109).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Şırnak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (GSİM)'ne bağlı kulüplerde ve okul sporlarında futbol oynayan lisanslı sporcular oluşturmaktadır. Şırnak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nden alınan resmi verilere göre il de Futbol oynayan 863 erkek 228 kadın olmak üzere toplam 1091 sporcu olduğu anlaşılmaktadır (ŞGSİM, 2023).

Örneklem için Şırnak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünde futbol oynayan toplam 1091 sporcudan 500 sporcuya ulaşılmıştır. Normallik sağlanabilmesi için bir sporcunun verileri araştırmadan çıkartılarak 499 sporcunun verileriyle araştırmaya devam edilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Sporcuların Demografik Bilgilerine Göre Dağılımları.

<i>Değişkenler</i>	<i>Gruplar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kadın	116	23,2
	Erkek	383	76,8
Eğitim Durumu	Ortaokul	176	35,3
	Lise	323	64,7
Futbol ile İlgilenme Zamanı (FİZ)	1-2 yıl	133	26,7
	3-5 yıl	241	48,3
	6 yıl ve üzeri	125	25,1
Branşta Yaş Kategorisi	Genç	317	63,5
	Yıldız	148	29,7
	Küçük	34	6,8

Tablo 3.1 incelendiğinde; bu araştırmaya katılan futbolcuların 116'sı (%23,2) kadın, 383'ü (%76,8) erkek futbolculardan oluşmaktadır. Katılımcı futbolcuların 176'sı (%35,3) ortaokul, 323'ü (%64,7) lise öğrencisi olduğu, 133'ünün (%26,7) 1-2 yıldır, 241'inin (%48,3) 3-5 yıldır geri kalan 125'inin (%25,1) ise 6 yıldan daha uzun bir süre futbol oynadığını, katılımcıların kategorilerinin ise 317 (%63,5) genç, 148 (%29,7) yıldız, 34 (%6,8) küçük olarak dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan gönüllü sporcuların toplam yaş ortalaması ise 14,67 dir. Kadın sporcuların yaş ortalaması 14,66 ve erkeklerin yaş ortalaması ise 14,55 dir. Katılımcı yaşı sürekli bir değişken ve açık uçlu bir soru olarak planlanmış, SPSS ortamında hesaplanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu, Tez çalışmasında kullanılması planlanan bu form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan demografik bilgi formu aracılığıyla, katılımcılarla ilgili "cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş, futbol yapma süresi ve sporculuk yaş kategorilerine ait bilgiler elde edilmesi amaçlanmıştır.

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçeği (ÇBSYÖ), Bu araştırmada Vallerand ve ark. (1997, s. 229-245) tarafından geliştirilmiş olan, Sezen ve Balçıkanlı (2010, s. 1-10) tarafınca da dilimize çevrilmiş olan "Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi ölçeği" kullanılacaktır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin Türkçe uyarlaması 20 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. ÇBSYÖ alt boyutları sırasıyla; kurallara ve yönetime saygı, sosyal normlara uyum, sporda sorumluluklara bağlılık, rakibe Saygı'dır. Araştırmaya katılanlar ölçek ifadelerini beni hiç ifade etmiyor (1)'den beni tamamen ifade ediyor (5)'e kadar olan seçeneklerinden herhangi birisini seçerek cevaplamaktadır. Alt boyutlardan alınabilecek en düşük puan 5, en yüksek puan ise 25'dir. Bu bağlamda düşük düzeyi 5- 10 puan (1-2), orta düzeyi 11-19 puan (3), yüksek düzeyi ise 20-25 puan (4-5) arası oluşturmaktadır. Araştırmamızdaki verilerle yapılan analiz sonucu ölçek toplamının Crombach Alpha (geçerlilik, güvenirlik) katsayısı 0.86, sırasıyla alt boyutlarının ise 0.82, 0.64, 0.77, 0.80 olarak bulunmuştur.

Spor Ortamında Empati Ölçeği (SEM), Erkuş ve Yakupoğlu tarafından (2001, s.22-31) yılında geliştirilen ölçek bir bütün olarak spor ortamındaki empati becerilerini gerçekleştirme düzeyini ölçmektedir. Ölçek sporda duygusal empati (1,5,7,9,11) ve sporda bilişsel empati de tatmin, (2,3,4,6,8,10,12,13,14,15,16) olmak üzere iki ayrı alt

boyuttan oluşmaktadır. Ölçek hazırlanırken spor ve psikoloji de alanlarında uzman iki kişi tarafından, konuşularak 32 madde olarak yazılmış, spor psikolojisindeki bir uzmanın da görüşlerine başvurularak 16 maddeye son şekli olarak karar verilmiştir. Sorulara verilecek yanıtların, hiçbir zaman' dan her zamana dört likertli olmasına ve verilecek puanlarında 0 ile 4 arası olmasına karar verilmiştir. Bunun yaparken ölçekten alınacak toplam puanın az olması sporcunun empatisinin düşük, çok olması da empati düzeyinin yüksek olmasına dikkat çekmek amaçlanmıştır. Araştırmamızdaki verilerle yapılan analiz sonucu ölçek toplamının Crombach Alpha (geçerlilik, güvenilirlik) katsayısı 0.82, sırasıyla alt boyutlarının ise 0.72, 0.82 olduğu gözlemlenmiştir.

3.4. İşlem/Süreç

Veriler 2023 yılı bahar döneminde toplandı. Verilerin toplanması bizzat araştırmacı tarafından yüz yüze yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katılan sporculara çalışmanın amacını içeren bilgilendirilme yapıldı, bunun ardından ölçekler uygulandı. Araştırma kapsamında katılımcıların kimliklerine ilişkin bilgiler istenmedi ve gizlilik ilkesine bağlı kalındı. Katılımcılardan demografik bilgi formunu ve ölçekleri cevaplamaları istendi. Anketlerin doldurulması sağlandıktan sonra ve tekrar toplanarak SPSS 26.0 programında analiz edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde, örneklemin, demografik değişkenlere göre dağılımını ortaya koymak amacıyla frekans ve yüzdelik hesaplamalar yapıldı. Verilerde normal dağılımı sağlamak amacıyla bir katılımcının verisi araştırmadan çıkartıldı. Dağılımın normal olduğunun anlaşılması üzerine, verilere bağımsız iki grup ortalamaları arasında karşılaştırmalar için t-testi, ikiden fazla grup ortalamalarının analizinde ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve ilişki düzeylerini belirlemek için Pearson Korelasyon Analizi uygulandı. İstatistiksel anlamlılık düzeyine $p < 0.05$ hata payı ile bakıldı.

Tablo 3.2. Ölçeklere Ait İstatiksel Tanımlayıcı ve Normallik Testi Bilgileri

Ölçekler ve Alt Boyutlar	N	X	SS	Basıklık	Çarpıklık
Sporda Duygusal Empati (SDE)	499	16.71	2.96	-.91	.98
Sporda Bilişsel Empati (SBE)	499	34.18	6.34	-.04	-.15
Spor Ortamında Empati Ölçeği (SOEÖ) Toplam	499	50.89	8.07	-.16	.25
Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçeği (ÇBSYÖ)					
Kurallara ve Yönetime Saygı,	499	20.07	3.65	-1.12	1.97
Sosyal Normlara Uyum	499	20.61	3.18	-.75	.99
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	499	21.04	3.28	-.98	1.57
Rakibe Saygı	499	20.01	3.88	-.91	1.02

P<.05

Tablo 3.2 incelendiğinde; araştırmamızda kullanılan SOE ve ÇBSY ölçekleri ve alt boyutlarına ait X, SS, min-max, basıklık ve çarpıklık değerleri görülmektedir. Ölçeklerin toplamalarına ve alt boyutlarına yönelik yapılan normallik testi sonuçlarına göre basıklık ve çarpıklık değerleri -2.00 ve +2.00 arasında bulunmuştur. Bu değerler arasındaki sonuçların uygun ve onaylanabilir olduğu anlaşılmıştır ve normallik tezini karşılamaktadır. Birçok araştırmada çarpıklıkta $\pm 2,0$; basıklıkta 7,0 mutlak değerine bakılarak reel uygulamada kolaylık sağlaması amacıyla kabul edilebileceği belirtilmiştir (Dimitrov, 2012; Glynn ve Woodside, 2009; Kim, 2013).

BÖLÜM IV

4.BULGULAR

Bu bölümde katılımcılara verilen ölçeklerden elde edilen veriler SPSS programında analiz edilerek tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 4.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Spor Ortamında Empati ve Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçeklerine ve Alt Boyutlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Cinsiyet	N	X	SS	t	sd	p
Sporda Duygusal Empati	Kadın	116	16.91	2.72	.82	497	.41
	Erkek	383	16.65	3.03			
Sporda Bilişsel Empati	Kadın	116	31.69	5.70	-4.94	497	.00
	Erkek	383	34.93	6.34			
SOEÖ Toplam	Kadın	116	48.59	6.73	-3.95	497	.00
	Erkek	383	51.58	8.31			
ÇBSYÖ							
Kurallara ve Yönetime Saygı	Kadın	116	20.22	3.45	.48	497	.63
	Erkek	383	20.03	3.71			
Sosyal Normlara Uyum	Kadın	116	20.76	2.85	.59	233.118	.56
	Erkek	383	20.56	3.27			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Kadın	116	21.41	2.75	1.57	497	.12
	Erkek	383	20.93	3.43			
Rakibe Saygı	Kadın	116	19.39	3.85	-1.99	231.104	.04
	Erkek	383	20.20	3.87			

P<.05

Tablo 4.1 incelendiğinde; SOE Ölçeği toplam puanlarda [$t_{(497)} = -3,95$; $p < ,05$] ve Sporda Bilişsel Empati alt boyutunda cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$t_{(497)} = -4,94$; $p < ,05$]. Sporda Duygusal Empati alt boyutunda ise herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır [$t_{(497)} = .82$; $p > ,05$]. ÇBSY ölçeğinde ise sadece “Rakibe Saygı” alt boyutunda anlamlı bir farka rastlanmıştır [$t_{(231.104)} = -1.99$; $p > ,05$].

Tablo 4.2. Katılımcıların “Eğitim Durumu” Değişkenine Göre Spor Ortamında Empati Ölçeği ve Çok Boyutlu Sporda Yönelim Ölçeklerine ve Alt Boyutlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Eğitim	N	X	SS	t	sd	p
Sporda Duygusal Empati	Ortaokul	176	16.82	3.25	.62	316.664	.54
	Lise	323	16.64	2.79			
Sporda Bilişsel Empati	Ortaokul	176	34.90	7.08	1.79	307.397	.08
	Lise	323	33.78	5.88			
SOEÖ Toplam	Ortaokul	176	51.73	9.31	1.61	293.219	.11
	Lise	323	50.43	7.27			
ÇBSYÖ							
Kurallara ve Yönetime Saygı	Ortaokul	176	19.57	4.10	-2.13	303.696	.03
	Lise	323	20.34	3.35			
Sosyal Normlara Uyum	Ortaokul	176	20.61	3.29	.03	497	.97
	Lise	323	20.60	3.12			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Ortaokul	176	21.01	3.47	-.15	497	.88
	Lise	323	21.06	3.18			
Rakibe Saygı	Ortaokul	176	19.44	4.14	-2.44	497	.02
	Lise	323	20.33	3.70			

P<.05

Tablo 4.2 incelendiğinde; sadece ÇBSY ölçeğinde “Kurallara ve Yönetime Saygı” [$t_{(303.696)} = -2.13; p > .05$] ve “Rakibe Saygı” alt boyutlarında anlamlı bir farka rastlanmıştır [$t_{(497)} = -2.44; p > .05$].

Tablo 4.3. Katılımcıların “FİS” Değişkenine Göre Spor Ortamında Empati Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Fis	N	X	SS	sd	f	p	Tukey
Sporda Duygusal Empati	1-2 yıl (1)	133	16.52	2.94	2 496	.40	.67	-
	3-5 yıl (2)	241	16.75	3.13				
	6 yıl ve üzeri (3)	125	16.83	2.65				
Sporda Bilişsel Empati	1-2 yıl (1)	133	32.50	6.46	2 496	6.79	.00	2>3>1
	3-5 yıl (2)	241	34.98	6.21				
	6 yıl ve üzeri (3)	125	34.42	6.17				
SOEÖ Toplam	1-2 yıl (1)	133	49.02	7.95	2 496	5.06	.01	2>1
	3-5 yıl (2)	241	51.72	8.24				
	6 yıl ve üzeri (3)	125	51.26	7.57				

P<.05

Tablo 4.3 incelendiğinde; SOE Ölçeği toplam puanlarında gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$F_{(2,496)} = 5.06; p = .01$]. Post-Hoc test sonuçlarına göre; 3-5 yıldır futbol ile ilgilenenlerin puanları ($X = 51.72; Ss = 8.24$), 1-2 yıldır ilgilenenlere göre ($X = 49.02; Ss = 7.95$) anlamlı düzeyde yüksektir. ($p < 0.05$). “Sporda Bilişsel Empati” alt boyutunun ölçek puanlarında da anlamlılığa rastlanmıştır [$F_{(2,496)} = 6.79; p = .00$]. Post-Hoc test sonuçlarına göre; Sırasıyla 3-5 yıldır futbol ile ilgilenenlerin puanları ($X = 34.98; Ss = 6.21$), 6 yıl ve üzeri ilgilenenlerin puanlarına ($X = 34.42; Ss = 6.17$) ve 1-2 yıldır ilgilenenlerin puanlarına ($X = 32.50; Ss = 6.46$) göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 4.4. Katılımcıların “FİS” Değişkenine Göre Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

Ölçek ve Alt Boyutları	Fis	N	X	SS	sd	f	p	Tukey
Kurallara ve Yönetime Saygısı	1-2 yıl (1)	133	19.29	3.63	2	4.31	.01	3>2>1
	3-5 yıl (2)	241	20.32	3.50	496			
	6 yıl ve Üzeri (3)	125	20.43	3.85	2			
Sosyal Normlara Uyum	1-2 yıl (1)	133	20.02	3.28	2	3.78	0.2	3>1
	3-5 yıl (2)	241	20.69	3.18	496			
	6 yıl ve Üzeri (3)	125	21.07	2.98	2			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	1-2 yıl (1)	133	20.55	3.29	2	2.58	.08	-
	3-5 yıl (2)	241	21.10	3.30	496			
	6 yıl ve Üzeri (3)	125	21.46	3.21	2			
Rakibe Saygı	1-2 yıl (1)	133	19.08	4.09	2	5.51	.00	3>2>1
	3-5 yıl (2)	24	20.2	3.79	496			
	6 yıl ve Üzeri (3)	12	20.4	3.68	5			

P<.05

Tablo 4.4. incelendiğinde; ÇBSY ölçeği “Kurallara ve Yönetime Saygı” alt boyutunun ölçek puanlarında da anlamlılığa rastlanmıştır [$F_{(2,496)} = 4.31$; $p = .01$]. Post-Hoc test sonuçlarına göre; Sırasıyla 6 yıl ve üzerinde futbol ile ilgilenenlerin puanları ($X=20.43$; $Ss= 3.85$), 3 yıldır ilgilenenlerin puanlarına ($X=20.32$; $Ss= 3.50$) ve 1-2 yıldır ilgilenenlerin puanlarına ($X=19.29$; $Ss=3.63$) göre anlamlı düzeyde yüksektir. Bir diğer “Sosyal Normlara Uyum” alt boyut ölçek puanlarında da anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$F_{(2,496)} = 3.78$; $p=.02$]. Burada da Post-Hoc test sonuçlarına göre; 6 yıl ve üzeri bir sürede futbol ile ilgilenenlerin puanları ($X=21.07$; $Ss=2.98$), 1-2 yıldır ilgilenenlere ($X=20.48$; $Ss= 3.68$) göre düzeyde yüksektir. Gene “Rakibe Saygı” alt boyutunun ölçek puanlarında anlamlı farklılığı rastlanmıştır [$F_{(2,496)} = 5.51$; $p = .00$]. Yine diğer alt boyutlarda olduğu gibi Post-Hoc test sonuçlarına göre; 6 yıl ve üzerinde futbol ile ilgilenenlerin puanları ($X=20.43$; $Ss= 3.85$), 3 yıldır ilgilenenlerin puanlarına ($X=20.29$; $Ss=3.79$) ve 1- 2 yıldır ilgilenenlerin puanlarına ($X=19.08$; $Ss=4.09$) göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 4.5. Katılımcıların “SYK” Değişkenine Göre Spor Ortamında Empati Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

Ölçek ve Alt Boyutları	Syk	N	X	SS	sd	f	p	Tukey
Sporda Duygusal Empati	Küçük (1)	34	16.56	3.15	2	.39	.68	-
	Yıldız (2)	148	16.89	3.22	496			
	Genç (3)	317	16.64	2.81	2			
Sporda Bilişsel Empati	Küçük (1)	34	33.18	8.01	2	3.25	.04	2>3
	Yıldız (2)	148	35.26	6.72	496			
	Genç (3)	317	33.78	5.90	2			
SOEÖ Toplam	Küçük (1)	34	49.74	10.2	2	2.71	.07	-
	Yıldız (2)	148	52.15	8.88	496			
	Genç (3)	317	50.42	7.34	2			

P<.05

Tablo 4.5 incelendiğinde; SOE ölçeği “Sporda Bilişsel Empati” alt boyutunun ölçek puanlarında da anlamlılığa rastlanmıştır [$F_{(2,496)} = 3.25$; $p = ,04$]. Post-Hoc test sonuçlarına göre; yıldızlar kategorisindeki sporcuların puanları ($X=35.26$; $Ss= 6.72$), gençler kategorisindeki sporcuların puanlarına ($X=33.78$; $Ss= 5.90$) göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 4.6. Katılımcıların “SYK” Değişkenine Göre Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

Ölçek ve Alt Boyutları	Syk	N	X	SS	sd	f	p	Tukey
Kurallara ve Yönetime Saygı	Küçük (1)	34	16.74	4.77	2			
	Yıldız (2)	148	20.24	3.66	496			
	Genç (3)	317	20.34	3.34				
Sosyal Normlara Uyum	Küçük (1)	34	19.32	4.04	2			
	Yıldız (2)	148	20.91	3.09	496	15.64	.00	3>2>1
	Genç (3)	317	20.60	3.08				
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Küçük (1)	34	19.62	4.02	2	3.50	.03	2>1
	Yıldız (2)	148	21.31	3.29	496			
	Genç (3)	317	21.07	3.16		3.75	.02	2>3>1
Rakibe Saygı	Küçük (1)	34	18.56	3.71	2			
	Yıldız (2)	148	19.73	4.20	496			
	Genç (3)	317	20.30	3.70		3.71	.03	3>1

$P<.05$

Tablo 4.6 incelendiğinde; ÇBSY ölçeği “Kurallara ve Yönetime Saygı” alt boyutunun ölçek puanlarında anlamlılığa rastlanmıştır [$F_{(2,496)} = 15.64$; $p = ,00$]. Post-Hoc test sonuçlarına göre; Gençler kategorisindeki sporcuların puanları ($X=20.34$; $Ss= 3.34$), yıldızlar kategorisindeki sporcuların puanlarına ($X=20.24$; $Ss=3.66$) ve küçükler kategorisindeki sporcuların puanlarına ($X=16.74$; $Ss= 4.77$) göre anlamlı düzeyde yüksektir. “Sosyal Normlara Uyum” alt boyutunun ölçek puanlarında da anlamlılığa rastlanmıştır [$F_{(2,496)} = 3.50$; $p = ,03$]. Bu alt boyutta da Post-Hoc test sonuçlarına göre; Yıldızlar kategorisindeki sporcuların puanları ($X=20.91$; $Ss=3.09$), küçükler kategorisindeki sporcuların puanlarına ($X=19.32$; $Ss= 4.04$) göre anlamlı düzeyde yüksektir. “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” ölçek puanlarında anlamlılığa rastlanmıştır. [$F_{(2,496)} = 3.75$; $p = ,02$]. Gene Post-Hoc test sonuçlarına göre; Yıldızlar kategorisindeki sporcuların puanları ($X=21.31$; $Ss= 3.29$), genç sporcuların puanlarına ($X=21.07$; $Ss= 3.16$) ve küçükler kategorisindeki sporcuların puanlarına ($X=19.32$; $Ss= 4.02$) göre anlamlı düzeyde yüksektir. “Rakibe Saygı” son alt boyutunda da ölçek puanlarında anlamlılığa rastlanmıştır [$F_{(2,496)} = 3.71$; $p = ,03$]. Post-Hoc test sonuçlarına göre; Gençler kategorisindeki sporcuların puanları ($X=20.30$; $Ss= 3.70$), küçükler kategorisindeki sporcuların puanlarına ($X=18.56$; $Ss= 3.71$) göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 4.7. Katılımcıların Yaş, SOE ve ÇBSY Ölçek Puanları Arasında Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları (N=499)

Değişkenler		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Yaş	r	-.26	.31	.17**	.04	.15**	.05
Sporda Duygusal Empati(1)	r	1	.43**	.30**	.23**	.30**	.31**
Sporda Bilişsel Empati(2)	r		1	.28**	.24**	.36**	.27**
Kurallara ve Yönetime Saygı(3)	r			1	.53**	.48**	.53**
Sporda Sorumluluklara Bağlılık(4)	r				1	.46**	.62**
Rakibe Saygı(5)	r					1	.49**
Sosyal Normlara Uyum(6)	r						1

**p<,01, *p<,05

Tablo 4.7 incelendiğinde; katılımcıların SOE ölçeği ve alt boyutlarıyla “Yaş” değişkeni arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($p>.05$). ÇBSY ölçeği alt boyutlarıyla “Yaş” değişkeni arasında “Kurallara ve Yönetime Saygı” alt boyutuyla ($r=-.17$, $p=,00$; $p<,01$), “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” ($r=-.04$, $p=,00$; $p<,01$) alt boyutuyla, “ Rakibe Saygı” alt boyutuyla ($r=-.15$, $p=,00$; $p<,01$), “Sosyal Normlara Uyum” alt boyutuyla ($r=-.05$, $p=,00$; $p<,01$), pozitif yönlü çok düşük düzeyli anlamlı ilişkiler vardır.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu araştırmada Şırnak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü bünyesi altında yapılan okul sporları futbol müsabakalarında oynayan lisanslı sporcuların sportmenlik davranışları ve empatik eğilimleri incelenmiştir. Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular karar verilen alt problemler çerçevesinde tartışılmış ve ayrı başlıklar altında belirtilmiştir. Çalışmamızın spor ortamında empati ölçeğinin birinci alt boyutu olan “sporda duygusal empati” alt boyutunun cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermektedir. Ayrıca sporda empati ölçeğinin ikinci alt boyutu olan “sporda bilişsel empati” alt boyutunda ve toplam spor ortamında empati ölçeği puanlarında erkek sporcuların puanlarının kadın sporcuların puanlarından anlamlı bir şekilde daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Spor ortamında empatinin cinsiyete göre farklılaştığına dair elde edilen sonuçlar literatürdeki bazı araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Örneğin, Koçak ve Sezen-Balçıkanlı (2021, s. 203-218) tarafından savunma sporları ile uğraşan 82 kadın, 191 erkek toplam 273 elit sporcu ile yapılan araştırmada empati düzeyinin erkeklerde kadınlara oranla daha düşük olduğu bulunmuştur. Bayrak-Ayaş ve Çoban tarafından (2018, s. 420-429) bireysel spor ile uğraşan 58 kadın, 82 erkek olmak üzere toplam 140 sporcu ile yaptıkları araştırmalarında sporcuların empatik eğilim düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığını ve söz edilen farklılaşmanın erkeklerin empatik eğilim düzeyi puanlarının kadınlara göre daha düşük olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Sezen-Balçıkanlı ve Yıldırım (2018, s. 1-8) tarafından 75 kadın, 75 erkek olmak üzere toplam 150 salon hokey sporcusu ile yapılan araştırmada sporcuların empatik düşünme düzeyleri cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir. Söz konusu farklılaşmanın ise kadınların puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Bu sonuçların yanı sıra spor ortamında empatinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını gösteren sonuçlara da farklı araştırmalara da rastlanmaktadır. Bu ve benzeri araştırma sonuçları da literatürde mevcuttur. Örneğin, Mutlu, Şentürk, Çetinkaya ve Albayrak (2020, s. 129-204) tarafından 90 kadın, 71 erkek olmak üzere toplam 161 sporcu-öğrenci ile yaptıkları araştırmada sporcuların empatik eğilim düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dorak ve Vurgun (2006, s. 73-77) tarafından takım sporları ile ilgilenen 189 kadın, 216 erkek toplam 405 sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların empatik eğilim düzeylerinin cinsiyet

değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Alver (1998, 256) tarafından 200 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada bireylerin empati düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı ortaya konmuştur.

Çalışmamızda lisanslı olarak futbol oynayan sporcuların çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinden aldıkları puanların “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutunda, “sosyal normlara uyum” alt boyutunda ve “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı yönündedir. Bu bulgulara ek olarak dördüncü alt boyut olan “rakibe saygı” alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Söz konusu farklılığın ise erkek sporcuların puanlarının kadın sporcuların puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Literatürde, araştırmada elde edilen bulguları destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Güngör, Kurtipek ve Yenel (2022, s. 110-119) tarafından 96 kadın, 166 erkek olmak üzere toplam 262 sporcu ile yaptıkları araştırmalarında sporcuların çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Güllü (2018, s. 190-204) tarafından spor bilimleri fakültesinde öğrenim görmekte olan 77 kadın ve 227 erkek olmak üzere toplam 227 sporcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu ve “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Gürpınar ve Kurşun (2013, s. 171-176) tarafından 141 kadın ve 171 erkek olmak üzere toplam 312 basketbol ve futbol sporcusu ile yaptıkları araştırmalarında çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinden alınan puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya konulmuştur.

Literatür taraması yapıldığında, mevcut araştırma sonuçları ile farklılık gösteren araştırmalar da mevcuttur. Örneğin, Yalçın, Tek ve Çetin (2020, s. 29-34) tarafından 133 kadın, 216 erkek olmak üzere 349 amatör sporcu ile yaptıkları araştırmalarında çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Söz konusu farklılaşmanın kadınların puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Güllü (2018, s. 190-204) tarafından spor bilimleri fakültesinde öğrenim görmekte olan 77 kadın ve 227 erkek olmak üzere toplam 227 sporcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sporda yönelim ölçeğinin “sosyal normlara uyum” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Her iki alt boyut için de kadınların puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda futbol oynayan sporcuların sportmenlik davranışları ve empatik eğilim puanlarının spor ortamında empati ölçeğinin hem alt boyutlar bazında hem de toplam ölçek puanı bazında eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı yönündedir.

Elde ettiğimiz bu sonuçlar literatürdeki bazı araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Örneğin, Dikme (2021, s. 84) tarafından 1.lig kadın hentbol takımlarında oynayan 117 sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların empatik düzeylerinin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirtilmiştir. Serter, Biçer, Kara ve Şentuna (2020, s. 1-9) tarafından 54 kadın, 119 erkek olmak üzere toplam 173 beden eğitimi öğretmeni ile yapılan araştırmada bireylerin empatik eğilim düzeylerinin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bozdemir (2017, s.148) tarafından 140 kadın, 242 erkek olmak üzere toplam 382 basketbol sporcusu ile yapılan araştırmada sporcuların spor ortamında empati ölçeğinin “bilişsel empati” alt boyutunun eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirtilmektedir.

Literatürde spor ortamında empati ölçeğinden elde edilen puanların eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Örneğin, Bayrak-Ayaş ve Çoban tarafından (2018, s. 420-429) bireysel spor ile uğraşan 58 kadın, 82 erkek olmak üzere toplam 140 sporcu ile yaptıkları araştırmalarında sporcuların empatik eğilim düzeylerinin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Lisede öğrenim gören sporcuların üniversitede öğrenim gören sporculara göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bozdemir (2017, s. 148) tarafından 140 kadın, 242 erkek olmak üzere toplam 382 basketbol sporcusu ile yapılan araştırmada sporcuların spor ortamında empati ölçeğinin “duygusal empati” alt boyutunun eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını belirtmektedir. Farklılığın sebebi olarak ortaokulda eğitim gören sporcuların lisede eğitim gören sporculara oranla daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmamızda çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetimi saygı” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutunda eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı yönündedir. Farkın kaynağına bakıldığında ise lise öğrencilerinin puanlarının ortaokul öğrencilerinin puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Çok boyutlu sporda yönelim ölçeğinden alınan puanlar incelendiğinde bir diğer analiz sonucu ise “sosyal normlara uyum” alt boyutu ve “sporda

sorumluluklara bağılılık” alt boyutlarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

Literatür taraması yapıldığında elde edilen farklılaşmaları destekler nitelikte araştırmaların olduğu görülmektedir. Örneğin, Şahin ve Yıldırım (2023, s. 26-35) tarafından 92 erkek hokey sporcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutunun eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Farklılaşma incelendiğinde, ilköğretim kategorisinde yer alan sporcuların yükseköğretim kategorisinde yer alan sporculara göre daha yüksek puanlar elde ettiği görülmektedir. Özsarı ve arkadaşları (2018,s. 66-71) tarafından 96 kadın basketbolcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin “kurallara ev yönetime saygı” alt boyutu, “sporda sorumluluklara bağılılık” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutunun eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Alt boyutlardaki farklılık incelendiğinde, ortaöğretim kategorisinde yer alan sporcuların puanlarının yükseköğretim kategorisinde yer alan sporcuların puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Elik (2017, s. 125) tarafından 264 erkek amatör futbolcu ile yapılan araştırmada sporcuların çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “sosyal normlara uyum” alt boyutundan aldıkları puanlar eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın sebebi olarak lisans kategorisinde yer alan sporcuların puanlarının lise kategorisinde yer alan sporcuların puanlarından daha yüksek olması gösterilmektedir.

Bu sonuçların yanı sıra çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinden alınan puanların eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirten araştırmalar da literatürde bulunmaktadır. Örneğin, Şahin ve Yıldırım (2023, s. 26-35) tarafından 92 erkek hokey sporcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “saygı normlarına uyum” alt boyutu, “sporda sorumluluklara bağılılık” ve “rakibe saygı” alt boyutlarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Dikme (2021, 84) tarafından 1.lig kadın hentbol takımlarında oynayan 117 sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinden aldıkları puanlar eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Elik (2017, s. 125) tarafından 264 erkek amatör futbolcu ile yapılan araştırmada sporcuların çok boyutlu sporda yönelim ölçeğinden aldıkları puanlar eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Çalışmamızda lisanslı olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik davranışları ve empatik eğilim puanlarının futbol oynadığı süre değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Spor ortamında empati ölçeğinin “sporda duygusal empati” alt boyutunda futbol oynadığı süre değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı yönündedir. Bu sonuca ek olarak “sporda bilişsel empati” alt boyutu ve toplam spor ortamında empati ölçeği puanlarının futbol oynadığı süre değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu farklılaşmanın kaynağını bulmak için yapılan Tukey analizine göre 6 yıl ve üzeri futbol oynayan sporcuların 1-2 yıl futbol oynayan sporculara göre puanlarının daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Bu sonuçların yanı sıra spor ortamında empatinin futbol oynadığı süre değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirten araştırma sonuçları da literatürde mevcuttur. Örneğin, Elik (2017, s. 125) tarafından 264 amatör erkek futbolcu ile yapılan çalışmada sporcuların empatik eğilim düzeyleri futbol oynadığı süre değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu, “sosyal normlara uyum” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutlarının futbol oynadığı süre değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı yönündedir. Ayrıca “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutunun futbol oynadığı süre değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde mevcut olan araştırmalar incelendiğinde çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin futbol oynadığı süre değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirten araştırma sonuçları da mevcuttur. Örneğin, Elik (2017, s. 125) tarafından 264 erkek amatör futbolcu ile yapılan çalışmada sporcuların çok boyutlu sporda yönelim ölçeğinden aldıkları puanlar futbol oynama değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Araştırmamızda spor ortamında empati ölçeğinin “sporda duygusal empati” alt boyutunda ve spor ortamı empati ölçeği toplam puanının spor yaş kategorisi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı yönündedir. Bu sonuca ek olarak “sporda bilişsel empati” alt boyutunun spor yaş kategorisi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu farklılaşmanın kaynağını bulmak için yapılan Tukey analizine göre yıldız kategorisinde yer alan sporcuların genç kategorisinde yer alan sporculara göre puanlarının daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Spor ortamında empati ölçeğinin spor yaş kategorisine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucunu destekleyen araştırmalar literatürde mevcuttur. Örneğin, Mutlu, Şentürk, Çetinkaya ve Albayrak (2020, s. 204) tarafından 90 kadın, 71 erkek olmak üzere toplam 161 sporcu-öğrenci ile yaptıkları araştırmada sporcuların empatik eğilim düzeylerinin spor yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mutlu, Şentürk ve Zorba (2014, s. 129-137) tarafından 47 kadın, 68 erkek toplam 115 tenissporcusu ile yapılan araştırmada sporcuların empatik eğilim düzeyleri ile spor yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Karabulut ve Bahadır (2013, s. 108-115) tarafından 37 kadın, 38 erkek olmak üzere toplam 75 judo sporcusu ile yapılan araştırma sonuçlarına göre sporcuların spor yaşı kategorilerine göre empati düzeyleri anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Dorak ve Vurgun (2006, s. 73-77) tarafından takım sporları ile ilgilenen 189 kadın, 216 erkek toplam 405 sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların empatik eğilim düzeylerinin spor yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bu sonuçların aksine spor ortamında empati ölçeğinden alınan puanların spor yaş kategorisine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını belirten araştırmalarda literatürde mevcuttur. Örneğin, Bayrak-Ayaş ve Çoban tarafından (2018, s. 420-429) bireysel spor ile uğraşan

58 kadın, 82 erkek olmak üzere toplam 140 sporcu ile yaptıkları araştırmalarında sporcuların empatik eğilim düzeylerinin spor yaş kategorisine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Söz konusu farkın 4-6 yıl spor yaşı kategorisinde olan sporcuların 10 yıl ve üzeri spor yaşı kategorisinde olan sporculara göre daha yüksek empatik eğilim düzeylerinin olmasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Erkmen (2017, s. 93) tarafından beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim görmekte olan 138 kadın, 223 erkek olmak üzere toplam 361 üniversiteli sporcu ile yapılan araştırmada spor yaşı değişkenine göre empatik eğilim düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. 3-4 yıl spor yaşı kategorisinde yer alan sporcuların empatik eğilim düzeyi puanlarının 9-11 yıl spor yaşı kategorisinde yer alan sporcuların empatik eğilim düzeyi puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Kalliopusta (1987, s. 107-113) tarafından 198 kadın, 326 erkek olmak üzere toplam 524 beyzbol sporcusu ile yapılan araştırmada sporcuların spor yaşları artıkça empati düzeylerinin de yükseldiği belirtilmiştir.

Araştırmamız çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin spor yaş kategorisine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Anlamlı farklılığın kaynağını bulmak için yapılan Tukey analiz sonuçlarına göre çok boyutlu sporda yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu ile “rakibe saygı” alt boyutundaki farklılık genç

kategorisinde yer alan sporcuların puanlarının küçük kategorisinde yer alan sporcuların puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Ek olarak “sosyal normlara uyum” alt boyutu ve “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutlarındaki farklılığın yıldız kategorisinde yer alan sporcuların puanlarının küçük kategorisinde yer alan sporculardan daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Literatür taraması yapıldığında, çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin spor yaş kategorisine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını belirten araştırmalar mevcuttur. Örneğin, Elik (2017, s. 125) tarafından 264 erkek amatör futbolcu ile yapılan araştırmada sporcuların çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutundan aldıkları puanlar spor yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. 1-5 spor yaşı kategorisinde yer alan sporcuların puanları 16 ve üzeri kategorisinde yer alan sporcuların puanlarından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Güllü (2018, s. 190-204) tarafından spor bilimleri fakültesinde öğrenim görmekte olan 77 kadın ve 227 erkek olmak üzere toplam 227 sporcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “sosyal normlara uyum” alt boyutu, “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Söz konusu farklılaşmanın kaynağına bakıldığında, 1-5 yıl kategorisinde yer alan sporcuların puanlarının 11-15 yıl kategorisinde yer alan sporcuların puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Özsarı ve arkadaşları (2018, s. 66-71) tarafından 96 kadın basketbolcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin “kurallara ev yönetime saygı” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutunun spor yılı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Anlamlı farklılığın sebebi ise 1-3 yıl kategorisinde olan sporcuların 9 yıl üzeri kategorisinde olan sporcuların puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin spor yaş kategorisine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirten araştırmalar da literatürde mevcuttur. Örneğin, Şahin ve Yıldırım (2023, s. 26-35) tarafından 92 erkek hokey sporcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinden alınan puanların spor yılı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Dikme (2021, s. 84) tarafından 1.lig kadın hentbol takımlarında oynayan 117 sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu, “saygı normlarına uyum” alt boyutu, “sporda sorumluluklara uyum” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutu ile spor yaşı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Gürpınar ve Kurşun (2013, s. 171-176) tarafından 141 kadın ve 171 erkek olmak üzere toplam 312

basketbol ve futbol sporcusu ile yaptıkları araştırmalarında çok boyutlu sportmenlik yönelim leğinden alınan puanların spor yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya konulmuştur.

Araştırmanın futbol oynayan sporcuların sportmenlik davranışları ve empatik eğilim puanları ile yaşları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Araştırmanın analizi sonuçları, spor ortamında empati leğinin “sporda duygusal empati” alt boyutu ve “sporda bilişsel empati” alt boyutları ile sporcuların yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymaktadır. Pearson analizi sonuçlarına göre çok boyutlu sporda yönelim leğinin “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutu ve “sosyal normlara uyum” alt boyutu ile sporcuların yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı yönündedir. Ayrıca “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutu ile sporcuların yaşları arasında çok düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Literatür incelendiğinde sporcuların spor ortamında empati leğinden aldıkları puanlar ile yaşları arasında ilişkinin olmadığını destekleyen araştırmalar görülmektedir. Örneğin, Koçak ve Sezen-Balçıkanlı (2021, s. 203-218) tarafından savunma sporları ile uğraşan 82 kadın, 191 erkek toplam 273 elit sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların empati düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya konmuştur. Dikme (2021, s. 84) tarafından 1.lig kadın hentbol takımlarında oynayan 117 sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların empatik düzeylerinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Erkmn (2017, s. 93) tarafından beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim görmekte olan 138 kadın, 223 erkek olmak üzere toplam 361 niversiteli sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların yaşlarına göre empatik eğilim düzeylerinin farklılaşmadığı görülmektedir. Mutlu, şentürk ve Zorba (2014, s. 129-137) tarafından 47 kadın, 68 erkek toplam 115 tenis sporcusu ile yapılan araştırmada sporcuların empatik eğilim düzeyleri ile spor yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Spor ortamında empati leğinden alınan puanlar ile sporcuların yaşları arasında ilişkinin olduğunu belirten araştırmalar da literatürde mevcuttur. Örneğin, Erbil (2022, s. 82) tarafından 257 kadın, 226 erkek toplam 483 lise ğrencisi ile yapılan araştırmada bireylerin yaşları artıkça empatik eğilim düzeylerinin de yükseldiği görülmektedir. Güngör (2022, s. 81) tarafından 303 kadın, 133 erkek olmak üzere toplam 436 amatör sporcu ile yapılan araştırmada sporcuların yaşları büyüdükçe empati leğinden aldıkları puanların da yükseldiği görülmektedir.

Araştırmanın alt problemine ilişkin bir diğer bulgu ise çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutları ile sporcuların yaşları arasında pozitif yönde çok düşük bir düzeyde ilişki olduğudur. Ek olarak çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutu ve “sosyal normlara uyum” alt boyutu ile sporcuların yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir.

Literatürde çok boyutlu sporda yönelim ölçeği ile sporcuların yaşları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde eden araştırmalar mevcuttur. Örneğin, Teke (2018, s. 54) tarafından 27 kadın, 84 erkek olmak üzere toplam 111 sporcu-öğrenci ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “saygı normlarına uyum” alt boyutu, “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutu ile sporcuların yaşları arasında düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Elik (2017, s. 125) tarafından 264 erkek amatör futbolcu ile yapılan araştırmada sporcuların çok boyutlu sporda yönelim ölçeğinden aldıkları puanlar yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Söz konusu farklılaşma, 26-29 yaş aralığındaki sporcuların sportmenlik puanlarının 18-21 yaş sporcuların sportmenlik puanlarına göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Gürpınar ve Kurşun (2013, s. 171-176) tarafından 141 kadın ve 171 erkek olmak üzere toplam 312 basketbol ve futbol sporcusu ile yaptıkları araştırmalarında çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinden alınan puanların yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ortaya konulmuştur. Söz konusu farklılaşmanın sebebi olarak ise 22 ve üzeri yaş kategorisinde olan sporcuların 21 ve altı kategorisinde olan sporculardan daha yüksek puanlara sahip olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Bu sonuçların yanı sıra sporcuların çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirten araştırmalar da mevcuttur. Örneğin, Şahin ve Yıldırım (2023, s. 26-35) tarafından 92 erkek hokey sporcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin ve alt boyutlarından alınan puanların yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Teke (2018, s. 54) tarafından 27 kadın, 84 erkek olmak üzere toplam 111 sporcu-öğrenci ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu ile sporcuların yaşları arasında herhangi bir anlamlı ilişkinin olmadığı görülmüştür. Dikme (2021, s. 84) tarafından 1.lig kadın hentbol takımlarında oynayan 117 sporcu ile yapılan araştırmada çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin alt boyutlarının sporcuların yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

5.2. Sonuçlar

SOE Ölçeği toplam puanlarda ve “Sporda Bilişsel Empati” alt boyutunda cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. “Sporda Duygusal Empati alt boyutunda ise herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. ÇBSY ölçeğinde ise sadece “Rakibe Saygı” alt boyutunda anlamlı bir farka rastlanmıştır. Sporcuların spor ortamında empati ölçeği puanlarının eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı; ancak çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve “sosyal normlara uyum” alt boyutu ve “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sporcuların spor ortamında empati ölçeği puanlarının ve çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği puanlarının futbol oynama süresi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; ancak çok boyutlu sporda yönelim ölçeğinin “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyunun futbol oynama süresi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sporcuların spor ortamında empati ölçeği puanlarının spor yaşı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı; çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği alt boyutlarının spor yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Sporcuların spor ortamında empati ölçeği puanları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeğinin “saygı normlarına uyum” alt boyutu ve “sporda sorumluluklara bağlılık” alt boyutu ile sporcuların yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ancak “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutu ve “rakibe saygı” alt boyutu ile sporcuların yaşları arasında olumlu yönde çok düşük düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Spor Ortamında Empati Ölçeği ve Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeği toplam puanlarına göre okul sporları futbol müsabakalarında mücadele eden küçük, yıldız ve genç yaş grubundaki sporcularda empati yapabilmenin sportmen davranışlar sergilenmesinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.3.Öneriler

1. Araştırmanın örneklem grubu Şırnak ili sınırlı tutulmuştur. Literatüre katkı sağlaması açısından farklı illeri de kapsayan daha geniş bir örneklem grubu ile araştırılma yapılması önerilebilir.

2. Literatür taraması yapılarak konu ile ilgili olan daha farklı bağımsız değişkenler ele alınarak yeni araştırmaların yapılması önerilebilir.
3. Sporcular için spor ortamında empatinin önemini belirtecek seminerler düzenlenerek daha fazla empatik düşünme becerileri kazanmalarına yardımcı olunabilir.
4. Araştırmada ele alınan değişkenler ile ilgili olabileceği düşünülen yeni bir bağımlı değişken eklenerek sporcular üzerinde bir arada ne düzeyde oldukları araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akçalı, Ö. F., 1991, *Kaygı Seviyesinin Empatik Beceri Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkoyun, F., 1982, Empatik Anlayış Üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 15, 63-69.
- Alçay, U., 2009, *Farklı Okul Türlerinde Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Empatik Beceriler Açısından Karşılaştırılması (İstanbul İli Kartal İlçesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altınoluk, H., 2014, *Hemşirelerde/Ebelerde Empatik Eğilim ve Becerilerin Değerlendirilmesi (Denizli Servergazi Hastanesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alver, B., 1998, *Bireylerin Uyum Düzeyleri ile Empatik Becerileri Arasındaki İlişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Alver, B., 2003, *Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Arnold, E. ve Boggs, K., 1999, *Interpersonal Relationships: Professional Communication Skills fo Nurses*. Philadelphia: W. B. Saunders Company.
- Arslan, A., 2008. Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Destekli Eğitim Yapmaya Yönelik Tutumları İle Öz Yeterlik Algıları Arasındaki İlişki. *Elektronik sosyal bilimler dergisi*, 7(24), 101-109.
- Arslan, S. F. ve Çoknaz, H., 2016, Takım ve Bireysel Sporlarla Uğraşan Sporcuların Empatik Eğilim Puanlarının Karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 1 (1), 97-106.
- Arslan, Y. ve Sezen-Balçıklı, G., 2019, Fiziksel Performans Düzeyi Empati ve Sportmenliği Etkiler mi? Elit Kadın Voleybolcular Üzerine Bir Araştırma. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. 10 (2), 140-148.
- Arslan, Y., 2016, Kim Daha İyi Empati Kuruyor – Empati Üzerine Mikro Bir Sosyolojik Araştırma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 6, 51-54.
- Atan, T., 2017, Enpathy Levels of University Students Who Do and Not Do Sports. *Universal Journal of Education Research*. 5 (3), 500-503.

- Basch, M.F., 1983, Empathic Understanding: A Review of the Concept and Some Theoretical Considerations. *J Am Psychoanal Assoc.* 31, 101-126.
- Bayrak-Ayaş, E. ve Çoban, B., 2018, Bireysel Spor Branşı ile İlgilenen Sporcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16, 420-429.
- Beyaz, Ö., Yalız-Solmaz, D. ve Miçooğulları, B. O., 2020, Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.* 18 (2), 178-190.
- Bozdemir, O., 2017, *Basketbol Oynayan Farklı Eğitim Kademelerindeki Öğrencilerin Spor Ortamındaki Empati Becerileri ile Fair Play Davranışları Arasındaki İlişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cotton, K., 2001, Developing, Empathy In Children and Youth. *School Improvement Research Series*, Close Up 13.
- Çavdar, E., 2009, Yüksek Öğretimde Hizmet Kalitesi Unsurları Ve Bir Uygulama. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 100-115.
- Çelik, E. ve Çağdaş, A., 2010, Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 23, 23-38.
- David, P., 2005, *Human Rights in Youth Sport*. London: Routledge.
- Deloney, L. A. ve Graham, C. J., 2003, Developments Wit: Using Drama to Teach First-Year Medical Students About Empathy and Compassion. *Teaching and Learning In Medicine.* 15 (4), 247-251.
- Dikme, A., 2021, *Hentbol Kadınlar 1.Lig Sporcularının Fair Playe Yönelik Tutumları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Djordjic, V., 2019, Bracketed Morality in Sport. *Physical Education and Sport Through the Centuries*, 6(2), 34-45
- Docplayer,, 2019, <https://docplayer.biz.tr/174002366-3-aylik-bilgi-bulteni-empati-degisimi-baslatir-sonbahar-2019-yil-13-sayi-113.html>
- Dorak, F. ve Vurgun, N., 2006, Takım Sporları Açısından Empati ve Takım Birlikteliği İlişkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.* 4 (2), 73-77.
- Dökmen, Ü., 1988, Empatinin Yeni Bir Modele Dayanarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi.* 21 (1), 155-190.

- Dökmen, Ü., 1997, İletişim Çatışmaları ve Empati (14. Baskı). *İstanbul: Sistem Yayıncılık*.
- Dökmen, Ü., 2006, İletişim Çatışmaları ve Empati. *İstanbul: Sistem Yayıncılık*.
- Dökmen, Ü., 2009, Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çalışmaları ve Empati (5. Baskı). *İstanbul: Remzi Kitapevi*.
- Dökmen, Ü., 2013, Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çalışmaları ve Empati (49. Baskı). *İstanbul: Remzi Kitapevi*.
- Duru, E., 2002, Öğretmen Adaylarında Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 12 (12), 21-35.
- Duygu, N., 2022, *Savunma Sporunu Yapan Bireylerde Sportmenlik Davranışları İle Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi (Şırnak İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin. Mersin
- Eisenberg, N. ve Strayer, J., 1990, Empathy and Its Development. *Cambridge University Press, Cambridge*.
- Ekinci, Ö., 2009, *Öğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Elik, T., 2017, *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Futbol Takımlarında Amatör Olarak Futbol Oynayan Sporcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erbil, U., 2022, *Ortaöğretim Öğrencilerinin Fair Playe Yönelik Tutumları ve Empatik Eğilimlerinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Erdemli, A., 1996, *İnsan, Spor ve Olimpizm*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Erdemli, A., 2008, *Spor Yapan İnsan*. İstanbul: E Yayınları.
- Erkmen, G., 2007, *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Empatik Eğilimlerinin Sporda Tercih Ettikleri Lider Davranışları ile Karşılaştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Erkuş, A. ve Yakupoğlu, S., 2001, Spor Ortamında Empati Ölçeği (Sem) Geliştirme Çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 22-31.
- Filiz, A., 2009, *Farklı Lise Türlerindeki Öğrencilerin Empatik Eğilimleri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Goldstein, A. P. ve Michales, G. Y., 1985, *Empathy: Development, Training, Consequences. USA: Lawrence Erlbaum, Associates Publishers.*
- Guttman, H. A. ve Laporte, L., 2001, Empathy in Families of Women with Borderline Personality Disorder, Anorexia Nervosa, and a Control Group. *Family Process*. 39 (3), 345-358.
- Güldağ, S., 2007, *Düzce Çakırlar İlköğretim Okulunda Okuyan Öğrencilerin Ebeveynlerinin Empatik Düzeylerinin Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Göre İncelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Güllü, S., 2018, Sporcuların Antrenör-Sporcu İlişkisi ile Sportmenlik Yönelimleri Üzerine Bir Araştırma. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 190-204.
- Gün, N., 2018, *Küçük Mavi Empati Kitabı (3.Baskı). İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.*
- Günel, İ., 2014, *Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Taşra Teşkilatlarında Görev Yapan İl Müdürlükleri ve Şube Müdürlerinin Empati Becerilerinin Belirlenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Güngör, H., 2022, *Amatör Sporcuların Empatik Eğilimleri, İletişim Becerileri ve Fair Play Anlayışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güngör, N.B., Kurtipek, S. ve Yenel, F., 2022, Benlik Saygısı ve Sportmenlik Yönelimi Odağında Sporcu Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Global Sport and Education Research*, 5(2), 110-119.
- Gürpınar, B., & Kurşun, S., 2013, Basketbolcuların Ve Futbolcuların Sportmenlik Hakları. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3 (1), 171-176.
- Gürpınar, B., 2009, *Basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlar ve bu davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi.* Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Gürtunca, A., 2013, *Çocuklar ve Ergenler İçin Empati Ölçeği Türkiye Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Programı, İstanbul.
- Hoffman, M. L., 1990, The Contribution of Empathy to Justice and Moral Judgment. In: Esinberg, N. and Strayer, J. (Editors), *Empathy and Its Development. New York: Cambridge University Press.*
- Hoffman, M. L., 2000, *Empathy and Moral Development. New York: Cambridge University Press.*

- Hon, J., 1994, "Teaching Fair Play: The Essence of Sport". *Journal of Physical Education*, 65 (7), 70-73.
- İnel-Manav, A., 2008, *Hemşirelerin Empatik Eğilim ve Becerilerinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Kabapınar, Y., 2015, Empatiyle Gelişmek Empatiyi Geliştirmek: Çocuk ve Empati, 1.Baskı. *Ankara: Peçem Akademi Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Hizmeti*.
- Kalliopuska, M., 1987, Relation of Emphaty and Self-Esteem to Active Participation in Finnish Baseball. *Perceptual and Motor Skills*, 65, 107-113.
- Karabulut, E. O. ve Bahadır, Z., 2013, Ümit Milli Judo Takımının Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma ve Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi. *Nigde University Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 7(2), 108-115
- Karasar, N., 2004. Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara
- Karataş, S., 2012, <http://aves.akdeniz.edu.tr>
- Kavussanu, M. ve Roberts, G. C., 2001, Moral Functioning in Sport: An achievement Goal Perspective. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 23, 37-54.
- Kaya, A. ve Siyez, D., 2010, KA-Sİ Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği: Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Eğitim Bilimleri Dergisi*. 35 (156), 110-125.
- Keating, JW., 2007, Sportsmanship as a moral category. In: Morgan WJ, (Editor) *Ethics in Sport*. pp. 141-152. *Human Kinetics*.
- Koçak, İ. ve Sezen-Balçıklı, G., 2021, Savunma Sporları ve Empati: Elit Sporcularda Empati Becerilerinin İncelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 26(2), 203-218.
- Köseoğlu, A., 2013, *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Red Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köseoğlu, S., 1994, *Psikolojik Danışmanların Empatik Becerilerinin ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mitscherlich, A., 1978, Group Psychology and The Analysis of the Ego – A Lifetim Later. *The Psychoanalytic Quarterly*. 1, 1-23.
- Moralı, S., 1994. *Takım Sporlarında, Takım Birlikteliğinin ve Dayanışmasının Ölçülmesi*, Ege Üniversitesi Doktora Tezi., s.13, İzmir.

- Mutlu, T. O., Şentürk, H. E. ve Zorba, E., 2014, Üniversite Öğrencisi Tenisçilerde Empatik Eğilim ve İletişim Becerisi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 1, 129-137.
- Mutlu, T. O., Şentürk, H. E., Çetinkaya, A. ve Albayrak, A. Y., 2020, Okul Sporları Müsabakalarına Katılan Lise Öğrencilerinin Empatik Eğilimlerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(4).
- Öner, N., 2001, Farklı Cinsiyet Rol Yönelimli Kız ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbalta, M., 2018, *Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özsarı, A., Demirel, H., Altın, M., Yalçın, Y. G. ve Demir, H., 2018, Kadın Basketbolcuların Sportmenlik Yönelimleri. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 66-71.
- Öztürk, F., Koparan, Ş., Haşıl, N., Efe, M. ve Özkaya, G., 2004, Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2 (1), 19-25.
- Pehlivan, Z., 2004, Fair play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2): 49-53.
- Pişkin, M., 1991, Empati, Kaygı ve Çatışma Eğilimi Arasındaki İlişki. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Science (JFES)*. 22, 775-784.
- Psikoe., 2013, <https://psikoe.wordpress.com/2013/05/037empati-cesitleri/> (Erişim Tarihi: 24/12/2022).
- Rehber, E., 2007, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Rogers, C. R., 1983, Empatik Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir (Çeviri: F. Akkoyun). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 16, 103-124.
- Serter, K., Biçer, T., Kara, K. E. ve Şentuna, M., 2020, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi. *Herkes İçin Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Sessions, W. L., 2004, "Sportsmanship as Honor". *Journal of the Philosophy of Sport*, 31 (1), 47-59.
- Sezen-Balçıkanlı, G. (2010). Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 1-10.

- Sezen-Balçıkanlı, G. ve Yıldırım, İ., 2011, Profesyonel Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 9 (2), 49-56.
- Sezen-Balçıkanlı, G. ve Yıldırım, İ., 2018, Elit Salon Hokeyi Oyuncularında Empatik Beceri ve Prososyal Davranışlar Arasındaki İlişki. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1), 1-8.
- Shields, D. L., & Bredemeier, B. J., 1995, Character Development and Physical Activity. *Champaign,IL: Human Kinetics*
- Shima, T., Tai, K., Nakao, H., Shimofure, T., Arai, Y., Kiyama, K. ve Onizawa, Y., 2021, Association Between Self-reported Empathy and Sport Experience in Young Adults. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 21 (1), 66-72.
- Simon, R. L.,1991, *Fair Play: Sports Values and Society*. Colorado: Westview Press.
- Soygüden, A., 2019, Sporda Yaşanan Örnek Etik Davranışların Toplumsal Karakterin Oluşmasına Etkileri. *Helal ve Etik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 60-72.
- Şahin, M. O. ve Yıldırım, A., 2023, Hokey Sporcularının Sportmenlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 26-35.
- Şakar, M., 2012, *Voleybolcuların Empati Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- ŞGSİM, 2023, <http://sirnak.gsb.gov.tr/>
- Tarhan, N., 2016, Toplum Psikolojisi, 9. Baskı. Meriç, A. (edt), *İstanbul: Timaş Yayınları*.
- Teke, E., 2018, *Sporcuların Kişilik Özelliklerinin Fair-Play Davranışına Etkisinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Tiryaki, Ş.,2000. Spor Psikolojisi. Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama, Eylül Kitap ve Yayınevi., s.121, Ankara
- Todd, J., 2001, Body Knowledge, Empathy, and The Boy Politic. *The Humanist*. 61 (2), 23-28.
- Toohy, K., & Veal, A. J., 2000, The Olympic Games: A Social Science Perspective. UK: *Cabi Puplicshing. Library of Congress Catalogingerde*
- Topçu, Y., 2019, *Farklı Statüdeki Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Alışkanlıkları, Empatik Eğilim ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi*. Efe Akademi Yayınları, s.113, İstanbul.

- Toy, S., 2007, *Mühendislik ve Hukuk Fakülteleri Öğrencilerinin İletişim Becerileri Açısından Karşılaştırılması ve İletişim Becerileriyle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Tsai, E. ve Fung, L., 2005, Sportspersonship in Youth Basketball and Volleyball Players. *Athletic Insight*. 7 (2), 37-46.
- Uğur, A., 2007, *Oluşturmacı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Tekniği Kullanımının Öğrencilerin Empatik Düşünme Becerisine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ural, S. N., 2010, *İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersinin Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ünal, C., 1972, İnsanları Anlama Kabiliyeti. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 5 (3), 76-79.
- Vallerand, R. J., & Losier, G. F., 1994, "Self-Determined Motivation and Sportsmanship Orientations: An Assessment of their Temporal Relationship". *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 16, 229-245.
- Vural, Ö., 2008, *Okul Öncesi Eğitim Kurumu Yöneticilerinin Liderlik Özellikleri ve Empatik Becerilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yalçın, Y. G., Tek, T., & Çetin, M. Ç. (2020). Amatör olarak spor yapan üniversite öğrencilerinin sportmenlik yönelimlerinin incelenmesi. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 29-34.
- Yıldırım, İ., 2005, Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5, (1), s.3-16.
- Yılmaz, A., 2003. *Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerin Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zanc, I., ve Lupu, I., 2009, Fair-play și înșelătorie în sport. *Palestrica of the Third Millennium Civilization ve Sport*, 10(1).

EKLER**Ek-1****Demografik Bilgi Formu**

Sayın Sporcular,

Bu araştırma, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Kapsamında Yüksek Lisans çalışması olarak planlanmıştır. Araştırma futbol branşında Şırnak ilinde aktif olan sporcuların sportmenlik davranışları ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amaçlanmıştır. Araştırma için ihtiyaç duyulan verileri toplamak üzere elinizdeki “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçeği ve Spor Ortamında Empati (SEM) kullanılmıştır. Ölçeklere vereceğiniz cevaplar dikkatle değerlendirilecek, araştırmanın amacı dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Bu sebeple adınızı soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Ölçeklerde hiçbir sorunun cevapsız bırakılmaması, samimi ve doğru bilgi verilmiş olması araştırma için önemlidir. Yardımlarınız için çok teşekkür ederiz.

Veysi ÜSTEK

Yüksek Lisans Öğrencisi

Dr. Öğr. Üyesi, Mihraç KÖROĞLU

Danışman

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet:	Erkek ()	Kadın ()
Eğitim Düzeyi:	Orta Okul	()
	Lise	()
	Lisans	()
	Yüksek Lisans	()
	Doktora	()
Yaşınız:		
Futbol ile ne zamandır ilgileniyorsunuz?	1-2 yıl	()
	3-5 Yıl	()
	6-10 Yıl	()
	11-14 Yıl	()
	15 ve üzeri	()
Sporculuk Yaş Kategoriniz	Büyük	()
	Genç	()
	Yıldız	()
	Küçük	()
	Minik	()

Ek2:**Spor Ortamında Empati Ölçeği****Sayın Sporcular**

Aşağıda oyun esnasında takım arkadaşınız, çalıştırıcınız ve diğer takım oyuncularına karşı duygu, düşünce ve davranışlarınızı tespit edebilmek için hazırlanan 16 ifade bulunmaktadır. Her ifadenin yanında o ifadedeki duygu, düşünce ve davranışı ne sıklıkla yaptığınızı saptamak için “Hiçbir zaman-Bazen-Genellikle-Her zaman” şeklinde 4 likert bulunmaktadır. Sizden istenen, her ifade için size uygun kategoriye “X” şeklinde işaretlemeniz.

SPOR ORTAMINDA EMPATİ ÖLÇEĞİ (SEM)	Hiçbir	Bazen	Genellikle	Her zaman
1. Maçta arkadaşım sakatlandığında ben de üzülürüm.	()	()	()	()
2. Antrenörümün el ve göz hareketlerinden benden ne istediğini anlayabilirim.	()	()	()	()
3. Takım arkadaşımın koşu temposuna göre ne yapacağını anlarım	()	()	()	()
4. Antrenörümün bana bakış tarzından, oyunumdan memnun olup olmadığını çıkarabilirim	()	()	()	()
5. Takım arkadaşlarımdan biri sayı yaptığında, kendim yapmış gibi sevinirim	()	()	()	()
6. Rakibin oynadığı alanlara bakarak zayıf ve kuvvetli yönlerini anlayabilirim.	()	()	()	()
7. Arkadaşım sayı kaçırdığı zaman, en az onun kadar üzülürüm.	()	()	()	()
8. Takım arkadaşım oyun sırasında bana baktığında, benimle ikili oyun oynamak istediğini anlarım.	()	()	()	()
9. Takım arkadaşım sakatlandığı zaman, hemen onun yanına giderim.	()	()	()	()
10. Rakibimin sahadaki duruşuna bakarak ne yapacağını anlarım.	()	()	()	()
11. Hakem, arkadaşıma ceza verdiğinde onun adına üzülürüm.	()	()	()	()
12. Rakibin yaptığı savunma ve hücum dizilişlerine göre oyuncularının özelliklerini bilirim	()	()	()	()
13. Rakibimin pası nereye vereceğini önceden tahmin edebilirim.	()	()	()	()
14. Rakibimin koşu temposuna göre ne yapacağını anlarım	()	()	()	()
15. Arkadaşımın hangi el ve ayağını kullandığına göre sahanın neresine gideceğini tahmin edebilirim.	()	()	()	()
16. Takım arkadaşımın el ve gözlerinden benden ne istediğini anlayabilirim.	()	()	()	()

Ek-3**Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği**

Açıklama: Bu araştırmada, müsabaka sırasında ve özel hayatınızda “Sportmenlik Yönelimlerinize” dair görüşlerinize başvurulacaktır. Bu bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Kendinizle ilgili aşağıdaki durumları ne sıklıkla yaşadığınızı belirtmeniz istenmektedir. İlgili soruların hiçbirisi sizleri test etmek için hazırlanmamıştır, dolayısıyla sorulara açık yüreklilikle cevap vermeniz son derece önemlidir. Lütfen aşağıdaki her ifadeyi okuduktan sonra 5 dereceli ölçeği kullanarak her bir maddenin yanındaki boşluğu lütfen işaretleyin.

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	Beni Hiç Tanımlamı	Katılmıyor	Kararsızım	Katlıyorum	Beni Tamamen
1. Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim.	1	2	3	4	5
2. Bir yenilgiden sonra rakip takım/rakibimin antrenörüyle tokalaşırım.	1	2	3	4	5
3. Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım.	1	2	3	4	5
4. Galip geldiğinde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim.	1	2	3	4	5
5. Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım.	1	2	3	4	5
6. Hakem kurallarına uyarım.	1	2	3	4	5
7. Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım.	1	2	3	4	5
8. Yaptığım sporun kurallarına mutlaka uyarım.	1	2	3	4	5
9. Hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı asla kaybetmem.	1	2	3	4	5
10. Hakemler dışında, resmi saha/maç görevlilerinin uyarılarını dinlerim.	1	2	3	4	5
11. Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden geleni yaparım.	1	2	3	4	5
12. Maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam.	1	2	3	4	5
13. Eksiklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
14. Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
15. Antrenmanlarda elimden geleni yaparım.	1	2	3	4	5
16. Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.	1	2	3	4	5
17. Eğer elimden gelirse haksız yere oyundan atılmak üzere oyunda kalması için hakemle konuşurum.	1	2	3	4	5
18. Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.	1	2	3	4	5
19. Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
20. Rakibim spor malzemelerini unutmuş ise yedeklerimi ona ödünç veririm.	1	2	3	4	5